

Sihtasutus Poliitikauuringute keskus PRAXIS

**EESTI MITTETULUNDUSSEKTORI KOHTA KÄIVA STATISTIKA
KOGUMISE JA ANALÜÜSI KORRASTAMINE**

Projekti aruanne

**Ülle Lepp
Daimar Liiv
Maarja Kuldjärv
Meril Ümarik**

Balti-Ameerika Partnerlusprogramm

Tallinn 2003

SISSEJUHATUS	3
1. PROJEKTI TEGEVUSTE KIRJELDUS	3
1.1. Ettevalmistav etapp: projekti meeskonna moodustamine, ekspertide ja koostööpartnerite kaasamine	3
1.2. Esimene etapp: andmehõivesüsteemi teoreetiliste aluste väljatöötamine koos rahvusvaheliste ekspertidega	4
1.3. Teine etapp: pilootuuringu läbiviimine ja tulemuste analüüsimine.....	5
1.4. Kolmas etapp: statistika korrastamise süsteemi viimistlemine ja soovitude väljatöötamine selle rakendamiseks.....	6
2. LÜHIKOKKUVÕTE KÄSIRAAMATUST “MITTETULUNDUSSEKTOR RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE SÜSTEEMIS”	7
2.1. Sissejuhatus - rahvamajanduse arvepidamise süsteem ja satelliitarvepidamised.....	7
2.2. Satelliitarvepidamise meetod	9
2.3. Mittetulundusühenduste defineerimine	10
2.4. Kasumitaotluseta institutsioonide klassifitseerimine.....	11
2.5. Satelliitarvepidamise tähtsamad näitajad ja tabelid.....	12
2.5.1. SNA/ESA peamised rahalised näitajad.....	13
2.5.2. Muud mittetulundusühendustele eriomased rahalised näitajad	14
2.5.3. Peamised MÜ-de struktuuri, suutlikkust ja toodangut kirjeldavad sotsiaalsed ja majanduslikud näitajad.	17
2.5.4. Lisanäitajad	17
2.6. Mittetulundussektori satelliitarvepidamise ellurakendamine.....	17
2.7. Mittetulundusühenduste toodangu mõõtmine.....	18
3. ÜLEVAADE MITTETULUNDUSSEKTORI SATELLIITARVEPIDAMISE TESTIMISEL OSALENUD RIIKIDE KOGEMUSTEST.....	19
3.1. Mittetulundussektori määratlemine	19
3.2. Mittetulundusühenduste klassifitseerimine.....	21
3.3. MTS satelliitarvepidamise peamised näitajad ja tabelid.....	22
3.4. Muud kommentaarid ja täiendavate andmete kogumiseks läbiviidud pilootprojektid.....	22
4. ÜLEVAADE EESTIS MITTETULUNDUSSEKTORI KOHTA KOGUTAVAST STATISTILISEST INFORMATSIOONIST	23
4.1. Informatsiooni paljususe ja mittetäielikud infoallikad	23
4.2. Infoallikates kasutusel olevad mittetulundussektori definitsioonid ja käsitlused.....	25
5. EESTI PILOOTUURING	26
5.1. Pilootuuringus kasutatava esialgse küsimustiku koostamine ja testimine	27
5.2. Pilootuuringu valimi moodustamine	28
5.3. Postiküsitluse läbiviimise protseduuri väljatöötamine.....	28
5.4. Küsimustike väljasaatmine ning täidetud küsimustike tagastamine.....	28
5.5. Pilootuuringus kasutatud meetodika analüüs.....	29
6. VÕIMALIKUD RASKUSED KÄSIRAAMATU SOOVITUSTE RAKENDAMISEL EESTIS.	32
6.1. Raskused mittetulundussektori defineerimisel.....	32
6.2. Raskused mittetulundusühenduste klassifitseerimisel	33
6.3. Organisatsioonilised raskused MTS satelliitarvepidamise rakendamisel Eestis.....	33
7. SOOVITUSED AVALIKU POLIITIKA KUJUNDAMISEKS MITTETULUNDUSSEKTORI STATISTIKA KORRASTAMISEL	34
7.1. Soovitused mittetulundussektori statistika üldiseks korraldamiseks	34
7.2. Soovitused andmete ühildatavuse, kättesaadavuse ja võrreldavuse tagamiseks	35
Kasutatud kirjandus.....	36
Lisad.....	36

SISSEJUHATUS

Projekti "Eesti mittetulundussektori kohta käiva statistika kogumise ja analüüsi korrastamine" üldeesmärk oli aidata Statistikaametil koostöös asjasthuvitatud mittetulundussektori ja teadlaskonna esindajatega korrastada Eesti mittetulundussektori kohta käivat statistikat nii, et kogutavad andmed ja nende töötlemisel saadavad tulemused vastaksid parimale rahvusvahelisele tasemele ja aitaksid kaasa Eesti riigi ja mittetulundussektori koostöö arendamisele.

Projekti teostamine oli kavandatud mittetulundussektori ja vastavate riigiametite koostööna. Projekti teostamine oli jagatud kolme etappi - andmehõivesüsteemi teoreetiline väljatöötamine koos rahvusvaheliste ekspertidega, pilootuuringu läbiviimine ja tulemuste analüüsimine ning statistika korrastamiseks vajaliku süsteemi lõplik viimistlemine ja soovitude väljatöötamine selle ellurakendamiseks. Projekti finantseerijaks oli Balti-Ameerika Partnerlusprogramm.

Käesolev aruanne koosneb projekti käigus ajavahemikul 02.07.2002 - 31.05.2003.a toimunud tegevuste detailselt kirjeldusest etappide kaupa, ülevaatest mittetulundussektori statistika korrastamise teoreetilistest alustest ning Eestis läbiviidud pilootuuringu tulemustest. Aruanne koosneb seitsmest peatükist ning kolmest lisast.

Aruande esimeses osas esitatakse projekti tegevuste detailne kirjeldus etappide kaupa. Teises osas esitatakse käsiraamatu "Mittetulundussektor rahvamajanduse arvepidamise süsteemis" lühikokkuvõtte. Kolmandas osas antakse lühiülevaade üheteistkümne riigi aruannetest, kus testiti mittetulundussektori satelliitarvepidamist. Aruande neljas peatükk annab ülevaate Eestis mittetulundussektori kohta kogutavast statistilisest informatsioonist ja viies peatükk Eestis läbiviidud pilootuuringust. Kuuendas peatükis tuuakse välja võimalikud raskused JHU ja ÜRO käsiraamatu soovitude rakendamisel Eestis. Seitsmendas peatükis esitatakse soovitud avaliku poliitika kujundamiseks mittetulundussektori statistika korrastamisel.

1. PROJEKTI TEGEVUSTE KIRJELDUS

1.1. Ettevalmistav etapp: projekti meeskonna moodustamine, ekspertide ja koostööpartnerite kaasamine

Projekti elluviimiseks moodustati SA Praxis tuumikmeeskond, koosseisus projektijuht Ülde Lepp, eksperdid Daimar Liiv, Maarja Kuldjärv ning Meril Ümarik. Akadeemiliste ekspertidena kaasati projekti erinevatel etappidel prof Mikko Lagerspetz (EHI) ning sotsioloogiamagister Erle Rikmann (EHI). Ekspertide pilootuuringu küsimustiku tõlkimisel vene keelde osutas Aljona Kurbatova (EHI sotsioloogia magistrant). Tuumikmeeskond tegi projekti elluviimise käigus koostööd Statistikaameti makroökonomika teenistuse töötajatega, Justiitsministeeriumi Registrikeskuse spetsialistiga, akadeemiliste välisekspertidega Ungari ja Itaalia Statistikaametist ning Liège Ülikoolist Belgias.

Projekti pilootuuringu küsimustiku testimisele kaasati EMSL piirkondlike tugikeskuste võrgustiku töötajad, EMÜ Esinduskogu liikmed ning 15 kodanikuühendust Viljandi maakonnast. Küsimustike sisestusprogrammi ettevalmistamine, selle puhastamine ja kontroll ning andmefaili moodustamine pärast sisestamist, samuti esmaste jaotustabelite lahendamine sisestatud andmemassiivist telliti OÜ Uuringukeskus Faktumilt.

1.2. Esimene etapp: andmehõivesüsteemi teoreetiliste aluste väljatöötamine koos rahvusvaheliste ekspertidega

Projekti esimesel etapil (juuli-detsember 2002):

1. Tutvuti kolmanda sektori statistika korraldamise teoreetiliste alustega.

Selleks:

- töötati läbi ja koostati kokkuvõtte käsiraamatust “Mittetulundussektor rahvamajanduse arvepidamise süsteemis” (vt aruande peatükk 2).

Käsiraamat on valminud Johns Hopkinsi Kodanikuühiskonna Uuringute Keskuse (*Johns Hopkins Center for Civil Society Studies*) ja ÜRO Statistika Osakonna (*Statistics Division*) koostöös. Käsiraamatus püütakse arendada välja rahvamajanduse arvepidamises satelliitarvepidamissüsteemi, mis annaks täieliku pildi mittetulundussektori majanduslikust kaalust. Käsiraamat on abivahendiks riiklikele statistikaametitele ja teistele asjast huvitatud institutsioonidele ja organisatsioonidele mittetulundussektorist parema ülevaate saamisel ülemaailmse rahvamajanduse arvepidamise juhendi (*SNA - System of National Accounts*) raamistikus. Käsiraamat sisaldab soovitusi mittetulundussektorit kirjeldavate näitajate, andmekogumismeetodite ja andmeallikate kohta.

- koostati ülevaade üheteistkümnelt riigilt aruannetest, kus testiti mittetulundussektori satelliitarvepidamist eesmärgiga kasutada nende riikide kogemusi pilootuuringu läbiviimisel Eestis (vt peatükk 3).
- töötati läbi ja koostati esialgne eestikeelne variant rahvusvahelisest mittetulundusühenduste klassifikatsioonist ICNPO (*International Classification of Nonprofit Organizations*) (vt lisa 1).
- tutvuti kolmanda sektori statistika korraldusega teistes riikides (Ungaris, Belgias, Itaalias).

Selleks:

- 7. – 10.07.2002 osalesid kaks projekti tuumikmeeskonna liiget (D. Liiv, Ü. Lepp) Kaplinnas toimunud viiendal ISTR (*International Society for Third Sector Research*) rahvusvahelisel konverentsil, kus osaleti diskussioonides erialases töögrupis “Third sector statistics: using the handbook on non-profit institutions in the system of national accounts”;
- 7.-10.09.2002 viibisid kaks projekti tuumikmeeskonna liiget (Ü. Lepp, M. Kuldjärv) õppereisil Ungari Statistikaametis, mille tulemused on kajastatud õppereisi aruandes (vt lisa 2);
- Elektrooniliste materjalide põhjal tutvuti kolmanda sektori statistika korralduse ja vastavate uuringutega Belgias (S. Mertensi ettekanne ISTR konverentsil Dublinis) ning mittetulundusühenduste loenduse läbiviimisega Itaalias (N. Zamaro ettekanne ISTR konverentsil Kaplinnas, loendusel kasutatud küsimustikud).

2. Koostati ülevaade Eestis mittetulundussektori kohta kogutavast statistilisest informatsioonist (vt peatükk 4).

Andmeid Eesti mittetulundussektori kohta koguvad ja haldavad Statistikaamet (igaaastane kasumitaotluseta organisatsioonide vaatlus), Justiitsministeeriumi registrikeskus, kes haldab mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrit ning Maksuamet (mittetulundusühingute majandusaasta aruanded, maksudeklaratsioonid sh vorm TSD, aruandevorm INF4).

3. Valmistati ette pilootuuringu läbiviimiseks vajalik metoodika ja küsitlusmaterjalid.

Selleks:

- koostati eksperthinnangutel põhinev valim pilootküsitluse läbiviimiseks kolmes Eestis maakonnas;
- telliti Justiitsministeeriumi Registrikeskusele andmed pilootküsitluse valimisse kuuluvate mittetulundusühenduste kohta. Eksperthinnangutel põhinev valim hõlmas Viljandi maakonnas ja Ida-Virumaa linnades tegutsevaid mittetulundusühinguid ja sihtasutusi, samuti Tallinnas spordi ja sotsiaalteenuste valdkonnas tegutsevaid mittetulundusühinguid ja sihtasutusi;
- koostati küsimustik (vt lisa 3) kogumaks täiendavat teavet Eesti mittetulundussektori kohta kasutades lähtematerjalina käsiraamatu näidisküsimustikku, Ungaris ja Itaalias läbiviidud analoogiliste uuringute küsimustikke ja Eestis läbiviidud uuringutes kasutatud küsimustikke;
- testiti koostatud küsimustikku kahes etapis: (1) augustis 2002 EMSLi piirkondlike tugikeskuste töötajate osavõtul ning (2) pärast muudatuste tegemist (septembris – oktoobris 2002) EMÜ Esinduskogu liikmete ja Viljandimaa kodanikuühenduste osavõtul;
- tõlgiti küsimustik vene keelde.

1.3. Teine etapp: pilootuuringu läbiviimine ja tulemuste analüüsimine

Projekti teisel etapil (jaanuar-märts 2003):

1. Viidi läbi pilootuuring esimese etapi käigus väljatöötatud küsimustiku testimiseks ning koostati küsitluse läbiviimise metoodika kirjeldus (vt peatükk 5).

Selleks:

- saadeti posti teel välja eestikeelsed küsimustikud küsitluse läbiviimiseks Viljandi maakonnas, Ida-Virumaal ja Tallinnas tagastamise tähtajaga 15. jaanuar 2003;
- saadeti posti teel välja venekeelsed küsimustikud küsitluse läbiviimiseks Ida-Virumaal ning Tallinnas tagastamise tähtajaga 25. jaanuar 2003;
- kuu aja vältel vastasid projekti tuumikmeeskonna liikmed telefonitsi ja meilitsi respondentide küsimustele juhendades neid küsimustiku täitmisel (ca 30 päringut).

2. Korraldati küsitluse käigus kogutud andmete esialgne kontroll, sisestamine, andmete puhastamine.

Selleks:

- Valmistati ette küsimustike sisestusprogramm;
- Kontrolliti ja sisestati täidetud küsimustikud (kokku 294 ehk 20.2%);
- Moodustati SPSS andmefail ning viidi läbi selle puhastamine ja kontroll;
- Sisestatud andmemassiivi põhjal formeeriti esmased jaotustabelid;
- Fikseeriti küsimustikes kirja pandud kommentaarid küsitluse läbiviimise kohta.

3. Küsimustikes sisaldunud kommentaaride ning telefonitsi edastatud päringute põhjal töötati välja ettepanekud pilootuuringu läbiviimisel kasutatud meetodika täiendamiseks.

4. Osaleti Statistikaameti ja Justiitsministeeriumi Registrikeskuse koostöös uut EMTAKi väljatöötava töörühma koosolekutel.

Selleks:

- esimesel töörühma koosolekul (11.03.2003) arutati Praxise projektimeeskonna poolt koostatud ettepanekuid EMTAK Osa 91 – ‘mujal liigitamata organisatsioonide tegevus’ kohta ning aktsepteeriti kõiki ettepanekuid. Avati uuesti arutelu osa 85 ‘tervishoid ja sotsiaalhoolekanne’ täpsustamiseks;
- teisel töörühma koosolekul (13.03.2003) arutati Praxise projektimeeskonna poolt koostatud ettepanekuid EMTAK Osa 85 kohta. Ettepanekuid toetati küll üldiselt, kuid sisuliselt jäeti osa 85 muutmata. Ettepanekute mitteametustamise põhjenduseks toodi, et PRAXIS poolt soovitatud hoolekandeteenuste detailset liigitust ei saa rakendada, kuna avalikus sektoris nii detailset jaotust ei kasutata ega ole kavas lähiajal kasutusele võtta.

1.4. Kolmas etapp: statistika korrastamise süsteemi viimistlemine ja soovituste väljatöötamine selle rakendamiseks

Projekti kolmandal etapil (aprill-mai 2003):

- 1. koostati läbitöötatud teoreetiliste materjalide ning pilootuuringu tulemuste põhjal ülevaade võimalikest raskustest käsiraamatu “Mittetulundussektor rahvamajanduse arvepidamise süsteemis” soovituste elluviimisel Eestis (vt peatükk 6).**
- 2. Töötati välja soovitused avaliku poliitika kujundamiseks mittetulundussektori statistika korrastamisel (vt peatükk 7).**

Ettepanekute eesmärk on tagada Eesti mittetulundusühendustelt kogutava statistilise info süsteemsus, kõikehõlmavus, kättesaadavus ja rahvusvaheline võrreldavus.

2. LÜHIKOKKUVÕTE KÄSIRAAMATUST “MITTETULUNDUSSEKTOR RAHVAMAJANDUSE ARVEPIDAMISE SÜSTEEMIS”

Käsiraamat “Mittetulundussektor rahvamajanduse arvepidamise süsteemis” on valminud Johns Hopkinsi Kodanikuühiskonna Uuringute Keskuse (*Johns Hopkins Center for Civil Society Studies*) ja ÜRO Statistika Osakonna (*Statistics Division*) koostöös.

2.1. Sissejuhatus - rahvamajanduse arvepidamise süsteem ja satelliitarvepidamised

Rahvamajanduse arvepidamise süsteem on arvepidamise raamistik, mille abil kirjeldatakse kogumajandust, tema komponente ja seoseid teiste kogumajandustega. ÜRO, Rahvusvaheline Valuutafond, Euroopa Komisjon, OECD ja Maailmapank on töötanud välja ülemaailmse rahvamajanduse arvepidamise juhendi (*SNA - System of National Accounts*), mis määrab rahvamajanduse arvestamise põhisuunad kõigi maailma riikide jaoks. Sellega on kooskõlas ka Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteem (*ESA – European System of Accounts*), mis arvestab mõnevõrra rohkem just Euroopa Liidu vajadusi. ESA on kasutusel ka Eestis. Mõlemad süsteemid on rahvusvaheliselt ühilduvad, võimaldades võrrelda ja analüüsida erinevate riikide andmeid. Peamine erinevus on, et ESA on märksa konkreetsem ja üksikasjalikum kui SNA.

ESA andmestik on nii riikide kui Euroopa Liidu tasandil abiks sotsiaal- ja majanduspoliitika formuleerimisel ning jälgimisel. Tähtsaimad valdkonnad, mida ESA raamistik võimaldab analüüsida, on (a) kogumajanduse struktuur; (b) kogumajanduse spetsiifilised osad või aspektid; (c) kogumajanduse areng ajas; (d) kogumajanduse seosed teiste kogumajandustega. Samas ei võimalda ESA universaalne raamistik kirjeldada ja analüüsida detailsemalt erinevaid spetsiifilisemaid valdkondi. Selliste spetsiifiliste andmevajaduste jaoks kasutatakse **satelliitarvepidamisi** (*satellite accounts*), mis võimaldavad põhjalikumalt ja terviklikumalt mingit valdkonda kirjeldada. Satelliitarvepidamised täiendavad ESA raamistikku mitmel viisil:

- vastavalt vajadusele käsitletakse kontseptsioone detailsemalt või loobutakse liigest detailsusest,
- lisatakse mitterahalist informatsiooni,
- muudetakse teatavaid baasmõisteid.

Lisaks antakse satelliitarvepidamiste raames sageli soovitusi andmete allikate ja kogumismeetodite osas ning töötatakse välja andmete laiemaid kasutusvõimalusi. Samas säilitatakse tavaliselt standardse raamistiku põhimõisted ja klassifikaatorid, v.a. juhtudel, kui neid on vaja muuta satelliitarvepidamise konkreetse eesmärgi huvides. Sel juhul sisaldab satelliitarvepidamine tabelleid, mis näitavad erinevusi satelliitarvepidamise ja ESA raamistiku vahel. Nii säilitatakse senised alused, mis võimaldavad andmeid võrrelda ning samas rahuldatakse täiendavad vajadused.

Miks on vaja mittetulundussektori satelliitarvepidamist?

ESA keskendub majandusprotsessidele, seega algatakse satelliitarvepidamisi valdkondade suhtes, mis on rahvamajanduse seisukohast olulised. On läbi viidud nt. järgmisi satelliitarvepidamisi: turismi rolli analüüs rahvamajanduses; keskkonna ja majanduse koostoime analüüs; kodumajapidamiste tootmise analüüs jms.

Mittetulundussektori puhul on satelliitarvepidamine vajalik seetõttu, et SNA raamistik ei võimalda piisavalt põhjalikult mittetulundussektorit eristada ega kirjeldada; organisatsioonid, mis käesoleva käsiraamatu definitsiooni järgi kuuluvad mittetulundussektorisse, on kasutatavas ESA raamistikus jaotatud ära 5 institutsionaalse sektori vahel¹.

Mittetulundussektori eristamine ning käsitlemine tervikuna on aga saanud üha olulisemaks, kuna selle tähtsus majandusliku jõuna üha kasvab enamikus maailma riikidest. Seega on nii statistikud, poliitikud ja riigiametnikud kui sotsiaalteadlased huvitatud senisest selgemast ja paremast ülevaatest mittetulundussektorist.

Mittetulundusühenduste (MÜ)² käsitlemine analüüsis omaette sektorina on õigustatud ja vajalik, sest,

1. MÜ-del on teatud tunnusjooned, mis eristavad neid teistest sektoritest:

- **Mittetulunduslik e. kasumit mittetaotlev iseloom** – kuigi MÜ-d võivad tulu teenida, on nende iseloomulikuks tunnusjooneks, et tulu ei jaotata omanike, juhtide vms vahel;
- **Avalike hüvede** (*public goods*) tootmine – MÜ-d tegutsevad tihti valdkondades, millest erasektor ei ole huvitatud turutõrgete (eelkõige “tasuta kasutaja” probleem) tõttu, avalik sektor aga puuduliku poliitilise toetuse tõttu;
- **Juhtimisstruktuurid** erinevad nii äri- kui avalikust sektorist; juhtkond ei ole avalikult valitud ja saab harva töö eest tasu;
- **Tulude struktuur** – peamine erinevus äri- ja avalikult sektorist on vabatahtliku töö ja annetuste suur osakaal, mis tingib teistsuguse tegevusstrateegia ja suunitluse;
- **Personal** (*staffing*) koosneb sageli olulisel määral vabatahtlikest;
- **Kapitaliallikad** – kuna MÜ-d ei saa kasumit jagada, ei ole neil arvestatavat omakapitali. Seepärast erineb saadav omanditulu avalikust või ärisektorist;
- **Maksud** - MÜ-d on sageli vabastatud ettevõtte tulumaksust, vahel ka (osaliselt) muudest maksudest (käibemaks, omandimaksud). Samuti ei kehti neile sageli kõik ärisektori tingimused;
- **Õiguslik regulatsioon** – tihti on seadustega reguleeritud tingimused, mis puudutavad MÜ-de juhtorganeid, eesmärke, tulu, osalemist poliitikas, tööjõu tasustamise, aruandlust ja raamatupidamist. Ärisektori tingimused neile sageli ei kehti;
- **Puudub iseseisev regulatsioonivõim** – MÜ-d saavad küll sageli riiklikku rahalist toetust, kuid erinevalt riigiasutustest ei saa nad teostada võimu oma valdkonna üle;
- **Suhteliselt vabad poliitilisest survest** võrreldes riigiasutustega. See on ka üks peamisi põhjuseid, miks leitakse, et teatud funktsioone võiks mittetulundussektor täita riigist efektiivsemalt;
- **Iseloomulikud tehingutüübid** – erinevalt ärisektorist võivad MÜ-d teha lõpptarbimiskulutusi ja saada annetusi.

2. MÜ-d on järjest enam tähelepanu all halduspoliitika kontekstis – delegerides teenuste osutamist äri- või mittetulundussektorile loodetakse parandada avalike teenuste kvaliteeti ning vähendada riigiparaadi suurust.

¹ Detailsemalt käsitletakse seda JHU ja ÜRO käsiraamatu teises osas st käesoleva aruande osas 2.3.

² Mõistet “mittetulundusühendus” kasutatakse käesolevas ülevaates üldnimetusena kõigi organisatsioonide kohta, mis vastavad JHU ja ÜRO käsiraamatu definitsioonile (organisatsioonid, mis ei taotle kasumit; on institutsionaalselt valitsusest eraldiseisvad; on isejuhtivad (*self-governing*) ja mittesunduslikud (*non-compulsory*). Eesti puhul kuuluvad siia nii mittetulundusühingud, sihtasutused kui seltsingud.

3. Olemasolevat rahvamajanduse arvepidamise süsteemi on raske rakendada, sest see moonutab mittetulundusühenduste olemust. Erinevates riikides võivad seetõttu olla kasutusel erinevad rakendusvariandid, mis raskendavad võrdlemist. SNA süsteem ei anna võimalust ega motivatsiooni püüda MÜ-sid eristada.

2.2. Satelliitarvepidamise meetod

Üks võimalus mittetulundussektori (MTS) paremaks statistiliseks kirjeldamiseks on töötada välja andmete süsteem, mis keskenduks täielikult sellele sektorile. Käesoleva käsiraamatu strateegia on aga teistsugune – uus süsteem ehitatakse üles olemasoleva SNA raamistiku sees. Nii on võimalik ära kasutada juba olemasolevaid ressursse (statistikaga tegelevad institutsioonid ja inimesed, lahendatud tehnilised probleemid, olemasolevad protseduurid) ning võrrelda mittetulundussektorit teiste sektoritega ühistel kokkulepitud alustel.

Käsiraamat pakub mittetulundussektori satelliitarvepidamise jaoks välja **kolmeastmelise strateegia:**

1. **Terviklikult** väljatöötatud struktuur SNA süsteemis (*fully elaborated*).
2. **Laiendatud** struktuur (*extended*), mis sisaldab täiendavaid sotsiaalseid ja majanduslikke indikaatoreid, mis võivad olla kasulikud analüüsi ja poliitika kujundamise seisukohast.
3. **Lühivorm** (*short form*) – keskendub ainult kõige olulisematele või kättesaadavatele näitajatele ja seostele. Seda võib kasutada kuni tervikliku süsteemi (*fully elaborated*) valmimiseni.

Et võimaldada kohandumist SNA ja uue süsteemi vahel, on paljud tabelid ja näitajad satelliitarvepidamises esitatud kolmes versioonis:

1. **SNA-põhine versioon** – standardne SNA süsteem
2. **SNA + turul tegutsevate kasumitaotluseta institutsioonide (KTI) turuväline toodang** (*non-market output of market NPI-s*)
3. **SNA + turul tegutsevate KTI-de turuväline toodang + Vabatahtlik töö**

Satelliitarvepidamise rakendamine peaks toimuma **kolme etapina:**

1. olemasolevate andmeallikate väljaselgitamine ning nende põhjal lühivormi koostamine;
2. uutest allikatest lisaandmete kogumine (uuritud jms) – tervikliku süsteemi väljaarendamiseks (*fully elaborated*);
3. analüüsi laiendamine SNA-struktuurist väljapoole, lisaandmete kogumine MTS kohta.

Käesolevas käsiraamatus püütakse arendada välja satelliitarvepidamissüsteemi, mis annaks täieliku pildi mittetulundussektori majanduslikust kaalust; samuti peaks käsiraamat olema abiks riiklikele statistikaametitele (vms) mittetulundussektorist parema ülevaate saamisel SNA raamistikus. Selleks antakse soovitusi näitajate, andmekogumismeetodite ja allikate suhtes.

2.3. Mittetulundusühenduste defineerimine

SNA/ESA raamistikus kasutatakse mõistet “institutsionaalne üksus” – väikseim majanduslike otsuste tegemise keskus, mida iseloomustab käitumise ühetaolisus ja otsustamise autonoomia oma põhifunktsioonide teostamisel.

Mittetulundusühendused moodustavad ühe institutsionaalsete üksuste klassi. Teised kolm klassi on:

- ettevõtted (*corporations*),
- valitsemisasutused (*government units*) ja
- kodumajapidamised (*households*).

SNA/ESA grupeerib institutsionaalsed üksused sektoritesse majandustegevuse, eesmärkide ja kontrolli- ning juhtimisstruktuuride alusel. Eristatakse 5 sektorit:

- Finantsinstitutsioonid (*financial corporations*)
- Kaupu ja mittefinantsteenuseid tootvad institutsioonid (*nonfinancial corporations*)
- Valitsemisasutused (*government*)
- Kodumajapidamised (*households*)
- Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (*nonprofit institutions serving households*)

MÜ-d jagunevad kõigi viie sektori vahel, kuna neid on väga erinevaid.

Institutsionaalse üksuse tüüp	Sektor				
	Kaupu ja mittefinantsteenuseid tootvad institutsioonid	Finantsinstitutsioonid	Üldine valitsemis-sektor	Kodumajapidamiste sektor	Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (KTKTI)
Ettevõtted	C ¹	C ²			
Valitsemisasutused			G		
Kodumajapidamised				H	
Mittetulundusühendused (MÜ)	N ¹	N ²	N ³	N ⁴	N ⁵

N¹ - MÜ-d, mis saavad enamuse tulust mittefinantsteenuste müügist – nt. ülikoolid ja haiglad. Neid käsitletakse kaupu ja mittefinantsteenuseid tootvate ettevõtete sektoris.

N² - MÜ-d, mis tegelevad peamiselt finantstehingutega – nt. *micro-credit financing organizations*. Neid käsitletakse finantsinstitutsioonide sektoris.

N³ - MÜ-d, mis saavad olulist toetust valitsuselt ja on olulisel määral valitsuse kontrolli all. Neid käsitletakse valitsemissektoris.

N⁴ - MÜ-d, millel ei ole juriidilist staatust või mis baseeruvad ainult vabatahtlikel sisenditel. Neid käsitletakse kodumajapidamiste sektoris.

N⁵ - MÜ-d, mis saavad enamuse tulust kodumajapidamistelt toetustena (*in the form of contributions*) (sh kingitused, annetused jmt) ja mida valitsus olulisel määral ei finantseeri ega kontrolli. Neid käsitletakse KTKTI sektoris.

Selline jagunemine on sobiv teatud analüütilisteks eesmärkideks, kuid takistab tervikliku ülevaate saamist mittetulundussektorist.

Esimene samm mittetulundussektorist ülevaate saamiseks on töötada välja definitsioon, mis 1) hõlmaks kõiki SNA süsteemis kasumitaotluseta institutsioonidena defineeritavaid organisatsioone; 2) selgitaks erinevusi teistest sektoritest ja 3) oleks kohandatav õigussüsteemidele. Sellest lähtuvalt defineeritakse käesoleva satelliitarvepidamise raames kasumitaotluseta institutsioone järgmiselt:

Mittetulundussektor koosneb üksustest, mis on

- a) organisatsioonid;
- b) ei taotle kasumit;
- c) institutsionaalselt valitsusest eraldiseisvad;
- d) organisatsioonide endi poolt juhitud (*self-governing*);
- e) mittesunduslikud (*non-compulsory*).

Mittetulundussektor hõlmab kõiki organisatsioone, mis vastavad neile tunnustele, hoolimata sellest, millisesse sektorisse nad SNA süsteemis paigutatakse.

On organisatsioone, mille puhul on raske öelda, kas nad kuuluvad mittetulundussektorisse või avalikku või äriktorisse. Nende nn. *halli piirkonda* kuuluvate organisatsioonide puhul võiks lähtuda järgmistest soovistest:

- Kooperatiivid (*cooperatives*) – põhimõtted: demokraatlik kontroll; liikmed on nii omanikud kui tarbijad; teenuseid osutatakse liikmetele tasu eest. Tavaliselt ei käsitleta neid MÜ-dena;
- Hoiu-laenuühingud (*mutuals*) – tegutsevad kommertssfääris, enamasti jagavad kasumi liikmete vahel, seega ei käsitleta MÜ-dena (v.a. erandid);
- Eneseabi ühendused (*self-help groups*) – mittemajandusliku iseloomuga eneseabi grupid arvatakse kasumitaotluseta institutsioonide hulka; majandusliku iseloomuga mitte;
- Sotsiaalsed ettevõtted (*social ventures*) – kuna jagavad kasumi liikmete või omanike vahel, ei käsitleta MÜ-dena;
- QUANGOd (valitsuse määratud poolavalik haldusüksus) – käsitletakse MÜ-dena niivõrd kui need on valitsusest sõltumatud;
- Ülikoolid ja haiglad – sõltuvalt sellest, kas on selgelt iseseisev või osa riigiparaadist
- Kohalikud või territoriaalsed ühendused (*indigenous or territorial groups*) – tavaliselt käsitletakse MÜ-dena, v.a. kui käituvad kohaliku omavalitsusena.

2.4. Kasumitaotluseta institutsioonide klassifitseerimine

SNA/ESA klassifitseerivad institutsioone kahel viisil: 1) majandustegevuse või 2) eesmärgi alusel. Majandustegevuse põhjal klassifitseeritakse organisatsioone vastavalt Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorile (EMTAK), mis on kooskõlas Euroopa vastava klassifikatsioonisüsteemiga NACE Rev.1. ja ülemaailmse juhendiga ISIC Rev.3. ISIC ei ole aga MÜ-de klassifitseerimiseks sobiv, kuna on liiga üldine teenindusvaldkondade osas, eriti neis valdkondades, kus MÜ-d tüüpiliselt tegutsevad (nt tervishoid ja sotsiaaltöö; muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus).

Eesmärgi alusel klassifitseerimiseks on välja töötatud spetsiaalne süsteem mittetulunduslike organisatsioonide jaoks, mis tegutsevad kodumajapidamiste teenindamise eesmärgil (*COPNI – the Classification of the Purposes of Nonprofit Institutions Serving Households*), kuid see ei hõlma kõiki MÜ-sid.

Käsiraamat pakub välja rahvusvahelise mittetulundusühenduste klassifikatsiooni **ICNPO**

(*International Classification of Nonprofit Organizations*). Seda on testitud 11 riigis ja neis on see osutunud sobivaks. ICNPO on ISIC (st. ka NACE ja EMTAK) laiendus.

Peamised erinevused kahe süsteemi vahel on:

- ICNPO klassifikatsioon on detailsem tervishoiu ja sotsiaaltöö osas;
- Klass “Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus” on põhjalikumalt liigendatud;
- Lisatud on grupp 6: Areng ja elamumajandus;
- Lisatud on grupp 8: Filantroopia ja vabatahtlikkuse edendamine;
- Lisatud on grupp 9: Rahvusvaheline tegevus.

Üksused liigitatakse vastavalt nende **peamisele tegevusalale**. Selleks on tegevusala, mille puhul on kõige suurem:

- (1) **lisandväärtus**;
- (2) **kogutoodang**, kui lisandväärtuse näitaja ei ole kättesaadav või
- (3) **tööhõive**, kui eelmised näitajad ei ole kättesaadavad.

Käsiraamatus pakutakse välja mõned soovitud probleemsete juhtumite käsitlemiseks:

- Mitmes valdkonnas/mitmetel eesmärkidel tegutsevad organisatsioonid – klassifitseeritakse peamise tegevusala järgi.
- Rahanduse valdkonnas tegutsevad organisatsioonid (nt. *Credit and savings associations*) - peaksid kuuluma ICNPO gruppi 6100 (majanduslik, sotsiaalne ja paikkonna areng).
- Religioossed organisatsioonid kuuluvad gruppi 10 (religioon) kuid nende loodud ja hallatavad koolid, haiglad, hooldekodud jms vastava valdkonna gruppi.
- Välismaised organisatsioonid – filiaale käsitletakse residentidena ja hõlmatakse statistikasse, kui need on kohal kauem kui 1 majandusaasta. Riiklikud registrid ja statistika võivad hõlmata ka mitteresidentidest rahvusvahelisi organisatsioone, millel ei ole kohapeal filiaale, kuid on registreeritud ja saavad annetusi residentidelt; st. neil on sel territooriumil majandushuvide keskus (*center of economic interest*).

ICNPO, ISIC ja COPNI seosed

ICNPO peab haakuma teiste klassifikatsioonisüsteemidega, mida SNA-s sageli kasutatakse. See on vajalik, et võrrelda mittetulundussektorit teiste sektoritega ning varasemate andmetega. Seega tuleb klassifitseerida:

- tegevusala - iga MÜ tuleb lisaks ICNPO-le klassifitseerida ka ISIC järgi, nagu senini;
- eesmärk – iga MÜ tuleks klassifitseerida COPNI alusel, mis liigitab tarbimist sotsiaalmajanduslike eesmärkide lõikes.

2.5. Satelliitarvepidamise tähtsamad näitajad ja tabelid

Satelliitarvepidamine sisaldab 4 tüüpi näitajaid:

1. SNA/ESA peamised rahalised näitajad;
2. muud rahalised näitajad, mis on MÜ-dele eriomased ja vajalikud analüütiliseks tegevuseks;
3. peamised kvantitatiivsed sotsiaalsed ja majanduslikud näitajad, mis käsitlevad MÜ-de struktuuri, suutlikkust ja toodangut/väljundit (*output*);
4. Muud kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed näitajad, mis laiendavad satelliitarvepidamise analüütilist ulatust.

2.5.1. SNA/ESA peamised rahalised näitajad

- **Turutoodang** (*market output*) – Toodang, mida müüakse turul majanduslikult oluliste hindadega või mida vähemalt kavatakse turul müüa. Mõõdetakse müügitulude alusel.
- **Enda lõpptarbimiseks toodetud toodang** (*output for own final use*) – kaubad ja teenused, mida tarbib seesama majandusüksus, kes on need valmistanud.
- **Muu turuväline toodang** (*other non-market production*) – tootmiskulude alusel. Enda tarbeks toodetud toodang + muu turuväline toodang.
- **Hüvitised töötajatele** (*compensation of employees*)
 - Palk jm töötasud
 - Tööandja sotsiaalmaksud
- **Vahetarbimine** – sisendid tootmisprotsessi
- **Põhivara kulum** (*consumption of fixed capital*) – tootmises kasutatava põhivara väärtuse vähenemine
- **Tootmismaksud**
- **Omanditulu**
 - Intressid
 - Ettevõtete jaotatud tulu
 - Rent
- **Ülekanded/siirded** – tehingud, kus üks institutsionaalne üksus pakub teisele kaupu, teenuseid, vara või tööjõudu ilma otseselt vastutasu saamata (annetused).
 - Muud jooksvad ülekanded
 - Kapitaliülekanded/ kapitali ümberpaigutamised
- **Lõpptarbimiskulutused** – tooted ja teenused, mida kasutavad kodumajapidamised, turuvälised kasumitaotluseta institutsioonid või valitsussektor. MÜ ja valitsussektori turuväline toodang võrdub tootmiskuludega, millest on maha arvatud võimalikud turunduslikud tulud.
- **Mitterahalised sotsiaalsiirded** – siirded kodumajapidamistele valitsussektori või MÜ-de poolt.
- **Tegelik lõpptarbimine** – lõpptarbimiskulutused + saadud mitterahalised sotsiaalsiirded – makstud mitterahalised sotsiaalsiirded
- **Summaarne kapitalikasv/kinnisvara soetamine** (*gross capital formation*) – kapitalimahutused põhivarasse + varude muutus. (Kapitali kogumahutused põhivarasse = arvestusperioodil omandatud põhivara väärtus, millest on maha arvatud samal perioodil müüdud/likvideeritud vara)
- **Mittetoodetud mittefinantsvara soetamine miinus realiseerimine** (*Acquisitions less disposals of nonproduced nonfinancial assets*)
- **Finantsaktivate netosoetused** (*net acquisitions of financial assets*)
- **Kohustuste võtmise netoteke** (*net incurrence of liabilities*)
- **Muud aktivate mahu muutused** (*other changes in volume of assets*)
- **Kinnisvaratulu** (*holding gains*) – vara või kohustuse väärtuse muutus tulenevalt selle hinna muutusest
- **Bilansikirjed** (*balance sheet items*)

2.5.2. Muud mittetulundusühendustele eriomased rahalised näitajad

Lisaks eelpooltoodud ESA standardnäitajatele on MÜ-de spetsiifilise olemuse tõttu vajalik lisada satelliitarvepidamisse mõned uued näitajad. Tähelepanu tuleb pöörata kolmele dimensioonile:

1. Tehingud valitsusega peaksid olema detailsemalt liigendatud. See vajadus tuleneb MÜ-de valitsusvälisest olemusest.

Eristada tuleks:

- rahaeraldised ja lepingud konkreetseteks tegevusteks või teenuste pakkumiseks;
- seadustega ettenähtud eraldised organisatsiooni üldise missiooni ja tegevuse toetuseks;
- tagatised ja muud kaudsed maksed (nt. valitsuse eraldised kodumajapidamistele, mille eest saab teenuseid MÜ-delt).

Selline andmestik peegeldab paremini MÜ-de tulude struktuuri ning on analüütiliselt kasulik, kuna hõlmab kõiki kanaleid, mille kaudu valitsus teostab poliitikat.

2. Kajastatud peaks olema turul tegutsevate MÜ-de turuväline toodang (*non-market output of market NPIs*). Siin tuleb eristada turul tegutsevaid MÜ-sid ja turuväliseid MÜ-sid (*non-market NPIs*). Turuvälise MÜ-de toodangut mõõdetakse tegevuskulude (*operating expenses*) alusel. Turul tegutsevate MÜ-de turutoodangu (*market output*) väärtust mõõdetakse müügitulude alusel; samas on paljudel turul tegutsevatel MÜ-del ka turuvälist toodangut, mis aga ESA süsteemis kuidagi kajastamist ei leia. Käsiraamat soovib mõõta ka turul tegutsevate MÜ-de turuvälist toodangut tegevuskulude alusel. Sel juhul:

- MÜ-d, mille tegevuskulud ületavad (müügi)tulusid – turuvälise toodanguna arvestatakse kulude-tulude vahet.
- MÜ-d, mille (müügi)tulud ületavad tegevuskulusid – turuvälise toodangu väärtuseks arvestatakse 0; kogutoodang on võrdne turutoodanguga.

Kirjeldatud soovitus pakub praktilist lahendust, kuna ideaalne variant (turu- ja turuvälise tegevusega tegelevate (all)üksuste ning vastavate kulutuste täpne eristamine) on väga raskesti teostatav.

Näiteid turul tegutsevate MÜ-de turuvälise toodangu väärtuse arvestamisest

Kui tulud ületavad tegevuskulusid ja turuvälise toodangu väärtuseks arvestatakse 0, võib see tähendada olulist (turuvälise) toodangu alahindamist. Et tegelikkust adekvaatsemalt kajastada, võib teatud juhtudel olla otstarbekas teha teatud kohandusi.

Näide 1. Turul tegutsev MÜ, mille kulud ületavad tulusid

	Turu- toodang	Turu- väline toodang	Koondatud arvestus		
			SNA-põhine arvestus; ilma turuvälise toodanguta	Käsiraamatu arvestus, turuväline toodang arvestatud lihtsustatud meetodil	Ideaalne arvestus, turuväline toodang arvestatud eristamise meetodil

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)		
Vahetarbimine	15	5	20	20	20		
Lisandväärtus				45	12	40	57
Hüvitised töötajatele				40	10	50	50
Muud tootmismaksud				0	0	0	0
Põhivara kulum				5	2	7	7
Tegevuskulude netoülejääk				0	0	-17	0
Tulusid ületavate kulude kohandamine				-	-	-	17
Toodang	60	17	60	77	77		

Eelduseks on, et andmed tegevuses/tootmises kasutatavate sisendite kohta on olemas ja turuvälisest toodangust pakutakse tasuta.

Veerud (1) ja (2) näitavad tegelikku situatsiooni. Kogutoodang = turutoodang (60 ühikut) + turuväline toodang (17 ühikut) = 77 ühikut.

Veerg (3) SNA-põhine arvestus, mis ei võta arvesse turuvälisest toodangust; kogutoodangu väärtuseks võetakse müügitulu, st. turutoodang – 60 ühikut.

Veerg (4) – Käsiraamatus soovitatav satelliitarvepidamine – organisatsiooni tegevuskulude ja – tulude vahe (17 ühikut) võetakse arvesse turuvälise toodanguna. Kogutoodang = 77 ühikut.

Veerg (5) – Ideaalne arvepidamine; liidetakse kõik eristatud kulud turu- ja turuvälise toodangu väärtuseks, et hinnata toodangu koguväärtust. Kogutoodang = 77 ühikut.

Satelliitarvepidamisel saadav tulemus vastab tegelikkusele ning on samane täiusliku arvestuse puhul saadava tulemusega; SNA süsteem aga eirab turuvälisest toodangust ning alahindab seetõttu kogutoodangu väärtust.

Näide 2. Turul tegutsev MÜ, mille tulud ületavad kulusid

	Turu- toodang	Turu- väline toodang	Koondatud arvestus		
			SNA-põhine arvestus; ilma turuvälise toodanguta	Käsiraamatu arvestus, turuväline toodang arvestatud lihtsustatud meetodil	Ideaalne arvestus, turuväline toodang arvestatud eristamise meetodil
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Vahetarbimine	15	5	20	20	20
Lisandväärtus				65	12
Hüvitised töötajatele				40	10
Muud tootmismaksud				0	0
Põhivara kulum				5	2
Tegevuskulude netoülejääk				20	0
Tulusid ületavate kulude kohandamine				-	-
Toodang	80	17	80	80	97

SNA süsteem ja satelliitarvepidamine annavad sama tulemuse (kogutoodang = 80 ühikut), mis erineb tegelikkusest ja täiuslikust arvestusest (kogutoodang = 97 ühikut). Seega, kui toodangust

mõõdetakse vaid müügitulude alusel, siis alahinnatakse nii lisandväärtust (77 vs 60 ühikut) kui kogutoodangut (97 vs 80 ühikut). Sama kehtib ka juhul kui turuvälisest toodangut ei pakuta päris tasuta, vaid majanduslikult mitteoluliste hindadega.

Et seda probleemi vähendada, soovitatakse organisatsioone, mille puhul on ilmne nii turutoodangu kui turuvälise toodangu olemasolu, käsitleda kahe üksusena: üks, mis toodab turu jaoks ja teine, mis pakub kaupu/teenuseid tasuta või sümboolse hinnaga.

Sellise eristava meetodi puhul ei võeta arvesse abiüksuste/funktsioonide kulusid:

- Enda tarbeks toodetud turuvälised teenused ei lähe arvesse;
- Samas institutsionaalsete üksuste grupis oma tarbeks pakutavaid teenuseid ei eristata;
- Turuväliseid kaupu, mis toodetakse ja tarbitakse samas üksuses (nt. elektrienergia), ei käsitleta toodanguna ega eristata;
- Turuväliseid kaupu ja teenuseid, mis ei ole olemuselt vahetoodang ja mida ei müüda, käsitletakse toodanguna ja tuleks eristada.

3. Kajastatud peaks olema vabatahtlik töö. Infot on vaja eelkõige vabatahtliku töö tundide arvu kohta ja vabatahtliku töö väärtuse kohta.

Vabatahtliku töö hulk

Vabatahtlik töö on tasustamata/hüvitamata tundide arv, mis kulutatakse järgmistele tegevustele:

- ühiskondlikult organiseeritud ehitus- ja parandustööd;
- ühiskondlikult organiseeritud töö;
- vabatahtlik töö organisatsiooni heaks, mis ei hõlma otseselt üksikisikute heaks töötamist;
- vabatahtlik töö organisatsiooni kaudu, mis on otseselt suunatud üksikisikutele või elanikkonna gruppidele.

Vabatahtliku töö tundide väljaselgitamiseks on kaks alternatiivset lähenemist: 1) leibkonna uuringute või 2) mittetulundusühenduste uuringute kaudu. Põhinäitajad on vabatahtlike arv ja tundide arv ühe vabatahtliku kohta.

Vabatahtliku töö väärtus

Vabatahtliku töö väärtuse all mõistetakse:

- töötatud aja väärtus vabatahtliku jaoks või
- samas mahus tasulise töö potentsiaalsed kulud organisatsiooni jaoks.

Käsiraamat soovitab viimast lähenemist, võttes aluseks samalaadse töö eest makstavat keskmist palka ning arvestades ka palgatöö ning vabatahtliku töö erinevat kvaliteeti. Soovitav on võtta aluseks keskmine palk sotsiaalsfääris (*community, welfare and social service occupation category*), kuna vabatahtlike töö sarnaneb kõige enam just selle kategooriaga.

Kokkuvõtteks

Eelnimetatud kolme dimensiooni arvestamiseks on vaja koguda andmeid järgmiste näitajate kohta:

- **Kaudsed maksed valitsuselt** (*Third-party payments*) – valitsuse maksed organisatsioonidele üksikisikutele pakutavate teenuste eest (nt. voucherid).
- **Turul tegutsevate MÜ-de turuvälise toodangu arvestuslik väärtus**
- **Vabatahtliku töö arvestuslik väärtus**

2.5.3. Peamised MÜ-de struktuuri, suutlikkust ja toodangut kirjeldavad sotsiaalsed ja majanduslikud näitajad.

Näitajad, mis aitavad hinnata konteksti, kus mittetulundusühendused tegutsevad on alljärgnevad:

- **Rahvastik;**
- **Tööjõusisend** (*labour input*);
- **MÜ-de arv** – ühistegevuse aktiivsuse ja sotsiaalse kapitali indikaator;
- **Tasustatav töö(hõive)** – töötajate arv ja täistööaja ekvivalent. Tööhõive on tasustatava töö näitaja. Tuleb klassifitseerida ka elukutse/ameti, vanuse, soo lõikes (*Full Elaboration*) ning lisaks tööaja, oskuste taseme ja keskmise palga lõikes (*Extensions*);
- **Vabatahtlik töö** – vabatahtlike arv ja täistööaja ekvivalent. Vabatahtlikku tööd tegevate inimeste arv. Vabatahtlik töö on tasustamata töö näitaja. Tuleb klassifitseerida ameti, vanuse, oskuste ja soo lõikes (*Full Elaboration*) ning lisaks haridustaseme, keskmise asenduspalga (*average replacement wage*) ning tasustatava ja tasustamata töö suhte lõikes (*Extensions*);
- **Liikmete arv ja liikmelisus** – ühistegevuse aktiivsuse ja sotsiaalse kapitali indikaatorid. Andmeid liikmete arvu kohta saab organisatsioonidelt; liikmelisuse/liikmeksoleku kohta üksikisikutelt. Tuleks klassifitseerida elukutse, vanuse ja soo lõikes (*Full Elaboration*) ning lisaks oskuste taseme, sissetulekute kategooriate ning liikme kohustuste lõikes (*Extensions*);
- **Annetamine** – vabatahtlik rahaline toetus, mis ei ole seotud kaupade või teenuste ostmisega annetaja jaoks. Tuleb klassifitseerida töö, vanuse, soo (*Full Elaboration*) ning lisaks sissetuleku põhjal (*Extensions*);
- **Tegevuse/toodangu ja suutlikkuse füüsilised näitajad** – valdkonnaspetsiifilised kvantitatiivsed näitajad;
- **Andmed osakaalu kohta** – millise osa moodustavad MÜ-d mingi valdkonna kogutoodangust või kogusuutlikkusest vms.

2.5.4. Lisanäitajad

Satelliitarvepidamises võivad vajalikuks osutada mitmed lisanäitajad:

- **klientide profiil;**
- **klientide, liikmete osalus;**
- **klientide, liikmete ja teiste huvigruppide rahulolu;**
- **efektiivsus** – sisend/väljund näitajate põhjal, tegevuse ja funktsiooni suhtes;
- **võrdsus** – tegevuse kulud ja tulud sotsiaalmajanduslike, etniliste, sooliste, rassiliste jms gruppide vahel.

2.6. Mittetulundussektori satelliitarvepidamise ellurakendamine

Kõigepealt tuleks luua mittetulundusühenduste statistiline register. See võimaldab andmeid välja selgitada ja klassifitseerida. Nt Ungaris loodi kohtu juures asuva registri põhjal.

Teiseks tuleks olemasolevatest statistilistest allikatest leida ja eristada mittetulundusühendusi puudutav info.

Kolmandaks tuleks välja selgitada ja ära kasutada muid allikad väljaspool statistilisi andmebaase. Nendeks võivad olla:

1. **Olemasolevad andmed:** nt. ametiasutuste ja katusorganisatsioonide valduses olevad andmed, sotsiaaluuringute arhiivid;
2. **Uued andmete kogumise viisid/uuringud:** MÜ-de uuringud (Iisrael, Ungari). Kaks äraproovitud ja kasulikuks osutunud varianti on:
 - Leibkonna uuringud annetuste ja vabatahtliku töö kohta
 - Organisatsioonide uuringud

Seejärel on vaja integreerida uued ja olemasolevad andmeallikad, uurida uute andmete kasutusvõimalusi. Nt. leida seosed leibkondade ja mittetulundusühenduste vahel, kus leibkonna liikmed töötavad või on teenuste tarbijad vms.

Spetsiifilised teemad

Eraldi käsitlust vajavad teatud spetsiifilised teemad:

1. Vabatahtliku töö hulk ja vabatahtliku töö väärtus³

2. Välisriikide annetused. Et saada ülevaadet rahvusvaheliste/välisriikide annetuste voogudest, on vaja infot alljärgnevate teemade kohta:

- välisriikide/rahvusvaheliste MÜ-de kohalikud filiaalid;
- kohalikud organisatsioonid, mis tõenäoliselt saavad rahvusvahelisi toetusi (sh osalevad rahvusvahelistes projektides);
- mitteresidentidest registreeritud MÜ-d, mis saavad annetusi;
- MÜ-d mis klassifitseeruvad ICNPO Gruppi 9 (Rahvusvaheline tegevus).

3. Väikesed ja/või mitteformaalsed mittetulundusühendused

- Paljutöötav infoallikas vabatahtliku töö kohta on ajakasutuse uuringud. Need annavad küll enamasti andmeid kogu vabatahtliku töö kohta, mitte ainult mittetulundusühenduste kaudu, kuid kombineerides andmeid registreeritud organisatsioonide aruannetega vabatahtliku töö kohta, võib saada ülevaate ka väikeste ja mitteformaalsete organisatsioonide kohta.
- Sageli kasutatakse mitteformaalsete organisatsioonide⁴ tuvastamiseks nn. lumepallitehnikat:
 1. olemasolevate ametlike ja mitteametlike andmete põhjal koostatakse nimekiri MÜ-dest;
 2. viiakse läbi süstemaatiline uuring organisatsioonide parameetrite kohta, kogutakse ka infot teiste samas piirkonnas samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonide;
 3. uued organisatsioonid lisatakse nimekirja;
 4. viiakse läbi uus süstemaatiline uuring (vt. punkt 2);
 5. korratakse samme kuni enam uusi organisatsioone ei leita.

2.7. Mittetulundusühenduste toodangu mõõtmine

Turul tegutsejate puhul mõõdetakse toodangu väärtust **hindades**. **Turuväliste tegevuste** puhul tuleks kasutada valdkonna spetsiifilisi **füüsilisi näitajaid**. Käsiraamatus pakutakse välja näitajad, mis mõõdavad teenuste voogusid, mida MÜ-d saavad juhtida. Valitud näitajad on mõõdetavad üksikute organisatsioonide tasandil.

³ Neid näitajaid on detailsemalt käsitletud käesoleva aruande osas 2.5.2

⁴ Eestis on sellisteks ühendusteks näiteks seltsingud

Pakutakse välja iga grupi kohta konkreetsed näitajad, mida mõõta, nt. klubide puhul liikmete arv, teatrite puhul piletite/külastajate arv jms. Seejuures eristatakse vajadusel nt erineva staatusega liikmed, teatripiletite kategooriad jms.

3. ÜLEVAADE MITTETULUNDUSSEKTORI SATELLIITARVEPIDAMISE TESTIMISEL OSALENUD RIIKIDE KOGEMUSTEST

Mittetulundussektori (MTS) satelliitarvepidamist on testitud 11 riigis: Austraalias, Belgias, Kanadas, Hollandis, Iisraelis, Itaalias, Mosambiigis, Filipiinidel, Lõuna-Aafrika Vabariigis, Rootsis ja Tais. Enamuses riikides täideti testimise käigus satelliitarvepidamise tabelid olemasolevate statistiliste andmete põhjal. Täiendavate pilootuuringute läbiviimise kohta on infot vähe, on ainult andmeid Belgia ja Itaalia kohta. Belgias töötati välja eraldi küsimustik MTS satelliitarvepidamiseks vajalike täiendavate näitajate kogumiseks, Itaalias viidi 1999. aastal läbi üleriigiline mittetulundusühenduste loendus.

3.1. Mittetulundussektori määratlemine

Alljärgnevalt tuuakse välja rida probleeme, mis erinevates riikides MTS määratlemisel esile kerkisid.

Sageli on raske teha vahet valitsusasutustel ja valitsusasutusi teenindavatel mittetulundusühendustel; piiri tõmbamine erinevatesse kohtadesse võib oluliselt mõjutada vaadeldava mittetulundussektori suurust (Austraalia, Kanada, Tai). Mõnikord on valitsuste poolt delegeeritud MTS-le ka teatud regulatiivsed funktsioonid (nt. litsentside andmine), mis ei ole mittetulundussektorile omased (Kanada). Segadust tekitavad "avalikud" üksused, mis on autonoomsed ja "era-" üksused, mis on asutatud riigi poolt või riigi osalusel (Itaalia). Mõnedel valitsusasutustel on mitmeid mittetulundussektori tunnuseid – nt. rahvusparkide haldamise või narkomaania ennetamisega tegelevad valitsusasutused (Iisrael).

Mitteformaalsete (ametlikult registreerimata) ühenduste puhul on raske tõmmata piiri, milliseid võib pidada organisatsiooniks, milliseid mitte. Sellised ühendused on väga erineva institutsionaliseerituse tasemega (Kanada).

Probleeme tekitab JHU definitsioonis sisalduv "mittesunduslikkuse" kriteerium: mitmesuguste liitude (erialaliidud, ametiühingud vms.) puhul on liikmeksolek sisuliselt kohustuslik, kuigi võib-olla vormiliselt mitte (Kanada). Teatud elukutsete puhul on mõnesse kutseala organisatsiooni kuulumine kohustuslik (Tai).

Kanadas peetakse tähtsaks tuua eraldi välja avalikes huvides tegutsevad (heategevad) organisatsioonid, mis on kõige tähtsamad ühiskonna kui terviku ning ka poliitikakujundamise seisukohast. Samas on nende eristamine keeruline, paljud organisatsioonid tegutsevad nii oma liikmete huvides kui ka avalikes huvides, samuti võib nende orientatsioon aja jooksul muutuda.

Tähtis on kohelda sisuliselt sarnaseid organisatsioone ühtmoodi, isegi kui neile kehtivad erinevad reeglid (nt. Kanadas reguleeritakse kõrgkoolidega seonduvat regionaalsel tasandil, mistõttu tingimused võivad olla üsna erinevad, kuid sisuliselt on neil kõigil ühiskonnas sama roll). Kehtib ka vastupidine nõue – oma olemuselt erinevaid organisatsioone tuleb kohelda erinevalt, hoolimata sarnasest juriidilisest staatusest vms. Nt. nn. kooperatiivide hulgas on väga erinevaid

organisatsioone, millest mõned tuleks arvata MTS hulka, mõned mitte (Kanada). Samasugune probleem on majandusühistute (*economic associations*)⁵ puhul. Nt. Rootsis ei võeta enamikku sellistest organisatsioonideks MTS osana arvesse, samas aga mõningaid selliseid organisatsioone siiski loetakse MTS osaks (lastevanemate ühendused laste hoidmiseks, ühendused puuetega inimeste hoolekandeks, folklooriga seotud ühendused jms.)

Ülevaates on ära toodud mõned riikide poolt tehtud **soovitused**, mis aitavad otsustada, kas organisatsioon tuleks arvata MTS kuuluvaks või mitte.

- Tuleks vaadata, kuidas organisatsioon käitaks pankroti korral (nt. Kanada mittetulundusühenduste puhul peaksid kõik varad minema sarnasele organisatsioonile või riigile)
- Milline on organisatsiooni juhtkonna vastutus?
- Kas organisatsiooni on võimalik kohtusse kaevata?
- Kas organisatsiooni nimel on võimalik pangaarvet avada? (Kanada)
- Kuidas täpselt mõista “kasumit” ja selle jaotamist? Mis on lubatud ja mis mitte? Kui organisatsioonis töötavad ja seda juhivad samad inimesed ning nad saavad ka osa kasumist, kas siis on tegemist mittetulundusühendusega? (Rootsi)
- Oluline (kuid sageli raske) on kindlaks teha, kas ühendused on reaalselt olemas ja tegutsevad (eelkõige seltsingud). Puudulik statistika võib anda vale pildi tegelikkusest (Itaalia).

Ülevaates on toodud ka mitmeid näiteid piiripealsetest juhtumitest eri riikides. Sellisteks näideteks on:

- Ülikoolid (Austraalia, Holland)
- "Iibaühendused" (*false associations* ja suure riigiosalusega ühendused) (Belgia).
- Üürnike ühendused; majandusühistud/ (*economic associations*) (Rootsi)
- Kuninglik Ooper ja Kuninglik Draamateater jäeti MTS välja, kuna leiti, et need on riikliku kultuuripoliitika objektid (Rootsi).
- Rootsi Heliloojate Rahvusvahelise Muusika Büroo. Peetakse erialaühenduseks, kuid kuna kogub tasu muusika esitamise eest ja jagab seda oma liikmetele (muusikutele), siis jäeti MTS välja (Rootsi).
- Pensionifondidel on erinevates riikides erinev staatus ja iseloom. Nt. Rootsis ja Hollandis neid ei arvestata neid MTS kuuluvaks, kuid seda otsust on raske teha, sest tunnuseid on nii poolt kui vastu..
- Riiklik loterii, muud loteriid; riigikirik; puuetega inimeste kaitstud töökeskused; *quangod* (Holland)
- Eneseabi ühendused (*Self-help groups*) (Tai)

Kokkuvõtteks võib väita, et enamus defineerimisega seotud probleeme tuleneb konkreetse riigi seadusandlikust kontekstist ja selle osalisest haakumatusest JHU projektiga.

⁵ Eestis on sarnasteks ühendusteks tulundusühistud.

3.2. Mittetulundusühenduste klassifitseerimine

Satelliitarvepidamise testimise käigus ilmnes mitmetes riikides, et kui tuleb kasutada suures osas olemasolevaid andmeid, mis on kogutud teiste klassifitseerimissüsteemide alusel (ISIC, NACE), siis ei ole võimalik järgida ICNPO süsteemi, kuna selgeid paralleele ei saa tõmmata.

Belgias ja Rootsis leiti, et JHU väljapakutud klassifikaator ICNPO on küll põhimõtteliselt mittetulundussektorile sobiv, kuid mõttekam oleks, kui see oleks koostatud nii, et põhineb täielikult ISIC/NACE-l, liigendades rohkem ja vajadusel ümber grupeerides. Kuna üldine riikliku statistika kogumine (teiste sektorite kohta) jätkub niikuinii ISIC/NACE põhjal, on mõttetu kahe üsna sarnase, kuid samas ühildamatu süsteemi käigushoidmine. Leiti ka, et ICNPO on klassifikaatorina liiga detailne; ei võimalda organisatsiooni tervikuna kuhugi paigutada, kuna vastab mitmele kirjeldusele (Rootsi).

Riikides, kus on olemas toimivad klassifitseerimise süsteemid, on nende muutmiseks vaja väga kaalukaid põhjendusi. Kuna vahe ISIC/NACE ja ICNPO vahel ei ole enamasti põhimõtteline ega väga oluline, siis jääb arusaamatuks, miks on vaja süsteemi muuta. See näib tekitavat rohkem probleeme kui kasu. Riikide tasandil kasutatavad klassifikaatorid on enamasti rohkem liigendatud kui üldine ISIC/NACE, mistõttu ei ole õige väide, et need klassifikaatorid on liiga üldised.

Belgias on majanduslikult olulised vaid ICNPO grupid 1-4 ja 6. Grupid 8 ja 9 ei oma mingit majanduslikku tähtsust. Samas, kuna tõenäoliselt tulevikus nende gruppide osakaal suureneb (keskkond, filantroopia), tasub neid siiski eraldi grupina eristada, nt. selleks, et hiljem oleks võrdlusvõimalus. Hollandis võiks panna kokku grupid 5,7,8, kuna need on vähese tähtsusega ja nende kohta on vähe andmeid. (Holland).

ICNPO klassifikaator põhineb osaliselt tegevusaladel, osaliselt eesmärgil. Seetõttu võiks paljusid organisatsioone paigutada mitme grupi alla (Belgia).

Sageli on raske kindlaks teha MÜ-de peamist tegevusala, sest tegutsetakse paralleelselt mitmes valdkonnas (Belgia, Rootsi). Testis võeti aluseks peamine tegevusala, kuid see annab ebaadekvaatsed tulemused (Itaalia, Holland). Tegevusala võib aastate lõikes olla erinev sõltuvalt olukorrast või muutuda aja jooksul (Tai), Seadusandlusest tulenevalt võib ametlikult registreeritud tegevusala olla erinev tegelikust (Tai).

Ülikoolide puhul ei saa eristada haridus- ja teadustegevust (Belgia), samuti ülikooli struktuuri kuuluvate haiglate puhul (Holland).

Mitmetes riikides toodi välja probleemid MÜ-de liigitamisel **gruppidesse 8 ja 9**.

Belgias ja Rootsis leiti, et Grupp 9 (Rahvusvaheline tegevus) erineb teistest gruppidest ja tekitab segadust ning selle võiks välja jätta. Itaalias oli probleeme Gruppi 8 (Filantroopia ja vabatahtlikkus) liigitamisega, sest see grupp ei välista kuulumist teistesse gruppidesse ning sinna võib paigutada väga paljud organisatsioonid,

Enamikus pilootuuringus osalenud riikides ilmnes probleeme riigis kasutatavate klassifikatsioonisüsteemide ja JHU süsteemi kokkusobimatusega.

3.3. MTS satelliitarvepidamise peamised näitajad ja tabelid

Testimise käigus toodi välja probleeme mitmete satelliitarvepidamise näitajate kasutamisel ja tõlgendamisel.

Peamiste probleemidena märgiti:

- Ametlikus statistikas ei eristata tavaliselt kaudseid makseid valitsuselt ega vahetarbimist, seega ei ole võimalik neid näitajaid satelliitarvepidamise lühivormi lisada.
- Üks suurimaid probleeme on, milline keskmine palk võtta aluseks vabatahtliku töö arvestusliku väärtuse arvutamisel.
- Mitmete MÜ-de struktuurinäitajate kohta ei ole andmeid; seega ei saa olemasolevate statistiliste andmete põhjal vastavaid tabeleid täita, vaid tuleks korraldada uus uuring.
- Organisatsiooni liikmete koguarv näib raskesti tõlgendatav, sest üks inimene võib kuuluda mitmesse organisatsiooni.
- Vabatahtliku töö arvestamise meetod on problemaatiline. Andmeid, mis sisaldavad vabatahtlikku tööd, ei saa võrrelda andmetega, mis seda ei sisalda, sest ei võeta arvesse inimeste käitumuslikke erinevusi. Tuleb ka arvestada, et vabatahtlik teeb sama ajaga vähem kui professionaal, kes tunneb valdkonda.

3.4. Muud kommentaarid ja täiendavate andmete kogumiseks läbiviidud pilootprojektid

Satelliitarvepidamise meetodika testimisel esitati mitmeid kommentaare. Alljärgnevalt on ära toodud mõned olulisemad:

- Austraalia: Oluline on arendada välja maatriks, mis näitaks rahavoogude liikumist sektorite vahel. Praeguses rahvamajanduse arvepidamises seda ei ole, kuid oleks väga kasulik.
- Belgia: Arvestuslikud väärtused ei ole nii usaldusväärsed kui rahalised väärtused, nende esitamine rahvamajanduse arvepidamises kõrvuti rahaliste väärtustega vähendab ka rahvamajanduse arvepidamise usaldusväärsust.

Testimise käigus hinnati muuhulgas ka ajakulu satelliitarvepidamise tabelite täitmisele. Austraalias kulus sellele näiteks 95 inimpäeva (*person-days*) ja Hollandis 100 inimpäeva.

Täiendavate andmete kogumiseks viidi Belgias läbi pilootprojekt kahes linnas (Liege ja Hasselt). Selline meetod valiti selleks, et oleks võimalik viia läbi süvaintervjuusid ja uurida tundmatuid MTS valdkondi võimalikult põhjalikult.

Meetodi puudused:

- Tulemusi ei saa hästi üldistada kogu riigile, sest valim ei pruugi olla esinduslik (üks linnadest oli prantsuskeelse, teine hollandikeelse kogukonnaga). Kuigi neis piirkondades

moodustati juhuvalim, ei olnud piirkondade endi valik juhuslik ega esinduslik. Tulevikus tuleks läbi viia üleriigiline uuring;

- Uuring ei hõlmanud organisatsioonide kulutusi;
- Riigi ametlik statistika uurib vaid neid registreeritud organisatsioone, kus on palgalisi töötajaid. Pilootuuring näitas, et need moodustavad vaid 10% kogu mittetulundussektorist. Sellest ainult osa kuulub kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide gruppi (KTKTI).

Uuringu peamised järeldused:

- Leiti, et uuringu läbiviimiseks tuleks aluseks võtta konkreetses riigis olemasolev MTS õiguslik definitsioon, mis võimalikult hästi vastaks Käsiraamatu definitsioonile. Iga organisatsiooni üksikult vaadelda ja liigitada ei ole võimalik. Belgias uuriti vaid ametlikult registreeritud kasumitaotluseta organisatsioone (*organisations sans but lucratif*). Mitteformaalsed registreerimata ühendused jäeti välja, sest nad on majanduslikult vähetahtsad ja nende kohta on raske vajalikku infot saada.
- Pilootuuring näitas, et majanduslikult on olulised vaid grupid 1 - 4 ja 6, ülejäänud on vähetahtsad ja neid ei ole vaja ICNPO klassifikatsioonis eraldi grupina välja tuua.

4. ÜLEVAADE EESTIS MITTETULUNDUSSEKTORI KOHTA KOGUTAVAST STATISTILISEST INFORMATSIOONIST

Projekti üks eesmärke oli pöörata tähelepanu sellele, et Eestis puudub kõikehõlmav, süsteemne ja kättesaadav informatsioon mittetulundusühenduste tegevuse kohta.

4.1. Informatsiooni paljusus ja mittetäielikud infoallikad

Mittetäielikud infoallikad

Eestis nagu paljudes teistes riikides on mittetulundusühenduste majandustegevuse kohta väga vähe statistilisi andmeid. Andmeid mittetulundussektori kohta koguvad ja haldavad Statistikaamet (statistiline profiil ja ESA poolt läbiviidavad vaatlused ning uuringud sh kasumitaotluseta organisatsioonide vaatlus), Justiitsministeeriumi registrikeskus, kes haldab mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrit (sh sihtasutuste majandusaasta aruanded) ning Maksuamet (mittetulundusühingute majandusaasta aruanded, maksudeklaratsioonid, aruandevorm INF4). Peale nimetatud infoallikate on võimalik informatsiooni saada veel ministeeriumitest jm rahastajatelt (nt Avatud Eesti Fond) mittetulundusühendustele eraldatud projekti- ja tegevustoetuste kohta, samuti ministeeriumite registritest (nt HM noorteühingute register), erinevate institutsioonide poolt läbiviidud sotsiaaluuringutest, suurematelt valdkondlikelt katusorganisatsioonidelt.

Kättesaadavate andmeallikate vaatlusel saab selgeks, et isegi olemasolevad ametlikud andmed ei võimalda saada täielikku ülevaadet Eesti mittetulundussektorist.

Täieliku ülevaate saamist takistavad kolme liiki piirangud: (1) raskused mittetulundussektorisse kuuluvate mittetulundusühenduste arvu kindlakstegemisel, (2) olemasolevate andmete puudulikkus ja (3) ametlikus statistikas kasutatavate klassifikatsioonisüsteemide kohandamatus mittetulundussektorile.

Raskused mittetulundussektorisse kuuluvate mittetulundusühenduste koguarvu kindlakstegemisel

See piirang puudutab mittetulundusühenduste arvu. Mõiste “mittetulundusühendus” hõlmab Eestis kõiki mittetulundussektorisse kuuluvaid organisatsioone st mittetulundusühinguid, sihtasutusi ja seltsinguid. Kui kahel esimesel on juriidiline staatus, siis seltsingutel seda ei ole ning nende kohta puuduvad praktiliselt igasugused andmed. Seltsingutes ei ole palgalisi töötajaid, kogu tegevus toimub vabatahtlikkuse alusel. Nende rahalised sissetulekud on väga väikesed ning enamasti puudub neil oma pangaarve. Suur osa nende poolt sooritatavatest majandustehingutest ei ole rahaliselt mõõdetavad. Kuna nad ei ole iseseisvad juriidilised isikud, ei ole neil kohustust esitada aruandeid ja deklaratsioone Maksuametile. Erandiks on need seltsingud, kes on saanud rahalist toetust kas kohalikult omavalitsuselt, kohaliku omaalgatuse programmilt või mõnelt muult rahastajalt (näiteks Balti-Ameerika Partnerlusprogramm), kelle ees ollakse aruandekohustuslased. Seega puudub võimalus teha kindlaks Eesti mittetulundussektorisse kuuluvate ühenduste koguarvu.

Olemasolevate andmete puudulikkus

See piirang puudutab olemasolevate andmete puudulikkust. Ehkki mitmed institutsioonid (Statistikaamet, Maksuamet, ministeeriumid) koguvad mittetulundusühendustelt mitmesugust informatsiooni, toimub see küllaltki kaootiliselt ning erinevate institutsioonide vahel kooskõlastamatult. Taoline andmete kogumise protsess ei ole süsteemne ning enamasti ei ole andmete kogumine kõikehõlmav, see ei haara kõiki Mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse (edaspidi Register) kantud mittetulundusühendusi ning piirdub ainult mõningate ühenduste tegevust iseloomustavate näitajatega.

Kahjuks ei esita sugugi mitte kõik Registrisse kantud mittetulundusühingud ja sihtasutused Maksuametile regulaarselt aruandeid (vorm TSD, MTÜde majandusaasta aruanded). Samuti ei ole erinevatele institutsioonidele (Maksuamet, Statistikaamet, ministeeriumid) esitatud andmed ühildatavad ega võrreldavad, sest andmete kogumise vormides kasutatakse erinevaid majandusnäitajaid. Igal institutsioonil on oma andmestik, mida reeglina ei jagata teiste institutsioonidega (erandiks andmevahetus Registri ja Statistikaameti vahel).

Majanduse tegevusalade klassifikaatorite NACE ja EMTAKi puudused

Kolmandaks piiranguks on see, et Eestis kasutatav NACE Rev.1. (*statistical nomenclature for economic activities in the European Community*) ja sellel põhinev Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator (EMTAK) ei ole kohandatud mittetulundussektorile. Kahjuks on uue 2003. aasta teisel poolaastal kasutusele võetava EMTAKi detailsusaste veelgi väiksem kui eelmise versiooni puhul, ehkki lisatud on uusi just mittetulundusühendustele omaseid tegevusalasid. Peamiseks probleemiks on jätkuvalt teatud tegevusalade (mis on iseloomulikud peamiselt mittetulundusühendustele) paigutamine ühe klassi alla, ehkki sisuliselt on tegemist väga erinevate tegevustega. Üheks selliseks näiteks on EMTAKi klass ‘Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne’, kus ühe grupi ‘Sotsiaalhoolekanne ilma majutuseta’ alla liigitatakse peaaegu kõik sotsiaalvaldkonnas tegutsevad ühendused alates AIDSi ennetusest kuni vanurite päevakeskuste tegevuseni.

Kokkuvõtteks

Pilootuuringu ettevalmistamise ja läbiviimise käigus sai selgeks, et Eestis puudub andmekorraldus, mis võimaldaks teada saada isegi täpset mittetulundusorganisatsioonide koguarvu, rääkimata reaalselt tegutsevate organisatsioonide arvust. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register ei anna

täielikku ülevaadet mittetulundusühingute ja sihtasutuste tegevuse lõpetamise, nende likvideerimise kohta, sest sugugi mitte kõik mittetulundusühendused ei esita registrile sellekohast informatsiooni.

4.2. Infoallikates kasutusel olevad mittetulundussektori definitsioonid ja käsitlused

Eesti mittetulundusühendusi puudutav andmestik on segadusttekitavalt mitmekesine. Erinevatest allikatest saadav informatsioon on sageli vastukäiv, erinevused erinevatest infoallikatest saadud andmete vahel on väga suured. Üheks oluliseks erinevuste põhjuseks on erisuguste mittetulundussektori (MTS) definitsioonide kasutamine.

Kõige laiem on mittetulundussektori **õiguslik definitsioon**. Selle alusel kuuluvad MTS kõik kasumit mittetaotlevad organisatsioonid, Eestis kõik organisatsioonid, mis on asutatud ja kantud mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse mittetulundusühingute seaduse, sihtasutuste seaduse, kirikute ja koguduste seaduse, erakonnaseaduse, ametiühingute seaduse ning korteriühistuseaduse alusel.

Rahvamajanduse arvepidamises on kasutusel mittetulundussektori **majanduslik definitsioon**. Ülemaailmse rahvamajanduse arvepidamise juhendis (SNA – *System of National Accounts*) esitatud mittetulundussektori definitsioonil põhineb sellega kooskõlas olev Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteem (ESA – *European System of Accounts*), mida kasutatakse ka Eestis. ESA rühmitab institutsionaalsed üksused sektoritesse majandustegevuse, eesmärkide ning kontrolli- ja juhtimisstruktuuri alusel. MTS jaguneb viie institutsionaalse sektori vahel, mis koosnevad järgmistest üksustest (Euroopa rahvamajanduse... 2001):

1. Finantsinstitutsioonid (*financial corporations*)
2. Kaupu ja mittefinantsteenuseid tootvad institutsioonid (*nonfinancial corporations*)
3. Valitsemisasutused (*government*)
4. Kodumajapidamised (*households*)
5. Kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid (*Nonprofit institutions serving households*).

Majandusliku definitsiooni alusel jagunevad mittetulundussektorisse kuuluvad organisatsioonid kõigi viie institutsionaalse sektori vahel (Tabel 1).

Tabel 1. Mittetulunduslike organisatsioonide jaotus institutsionaalsete sektorite vahel

Institutsionaalse üksuse tüüp	Sektor				
	kaupu ja mittefinants-teenuseid tootvad institutsioonid	finants-institutsioonid	üldine valitsemis-sektor	kodumajapidamiste sektor	kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid
Ettevõtted	C ¹	C ²			
Valitsemisasutused			G		
Kodumajapidamised				H	
Mittetulundusühendused (MÜ-d)	N ¹	N ²	N ³	N ⁴	N ⁵

N¹ on MÜ-d, mis saavad enamiku tulust mittefinantsteenuste müügist. Eestis liigitab statistikaamet MÜ-d kaupu ja mittefinantsteenuseid tootvate ettevõtete sektorisse, kui mittetulundusühingu või sihtasutuse tegevuskuludest kaetakse rohkem kui 50% kaupade ja teenuste müügist saadud tulust või ettevõtete liikmemaksudest.

N² on MÜ-d, mis tegelevad peamiselt finantstehingutega. Eestis liigitatakse MÜ-d finantsinstitutsioonide sektorisse, kui mittetulundusühingu või sihtasutuse tegevuskuludest kaetakse rohkem kui 50% finantsteenuste müügist või finantsinstitutsioonide liikmemaksudest.

N³ on MÜ-d, mis saavad märkimisväärset toetust valitsuselt ja on suurel määral valitsuse kontrolli all. Eestis liigitatakse MÜ-d valitsemissektorisse, kui mittetulundusühingu või sihtasutuse peamine rahastaja on riik või kohalik omavalitsus (rohkem kui 50% riigi- või kohalikust eelarvest, riiklikest sotsiaalkindlustusfondidest või nende finantseeritud asutustelt saadud eraldistest).

N⁴ on MÜ-d, millel ei ole juriidilist staatust või mis baseeruvad ainult vabatahtlikel sisenditel. Neid käsitletakse kodumajapidamiste sektoris.

N⁵ on MÜ-d, mis saavad enamiku tulust kodumajapidamistelt toetuste või annetustena (sh kingitused, annetused, liikmemaksud jmt) ja mida valitsus ei finantseeri ega kontrolli või teeb seda vaid vähesel määral. Eestis liigitab statistikaamet MTO-d kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide sektorisse, kui mittetulundusühingu või sihtasutuse tegevuskulud on kaetud peamiselt annetustega, kodumajapidamiste (füüsiliste isikute) liikmemaksudega jms.

Võtmetunnus, mis eristab mittetulundussektorit teistest sektoritest, on see, et mittetulundussektor ei saa suuremat osa sissetulekutest või kogu sissetulekut mitte toodete ja teenuste müügist, vaid mitmesugustest tasudest ja toetustest nii oma liikmetelt kui ka toetajatelt. Seetõttu paigutatakse statistikas enamik mittetulunduslikke organisatsioone kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide sektorisse, rõhutatakse, et need organisatsioonid saavad suurema osa oma sissetulekutest eraisikutelt või leibkondadelt.

Tulenevalt sellest, kes kasutatakse õiguslikku või majanduslikku definitsiooni, saadakse ka MTS kuuluvate mittetulundusühenduste erinev arv.

5. EESTI PILOOTUURING

Pilootuuringu läbiviimise eesmärk oli testida projekti käigus väljatöötatud mittetulundusühendustelt statistiliste andmete kogumise meetodikat sh rahvusvahelise mittetulundusühenduste klassifikaatori ICNPO sobivust Eesti mittetulundusühenduste liigitamiseks nende tegevusalade alusel.

Pilootuuringu läbiviimine hõlmas järgmisi etappe:

- pilootuuringus kasutatava esialgse küsimustiku koostamine
- esialgse küsimustiku testimine enne uuringu läbiviimist
- testimise tulemuste alusel küsimustiku uue täpsustatud variandi väljatöötamine
- küsimustiku uue täpsustatud variandi tõlkimine vene keelde
- pilootuuringu valimi moodustamine
- postiküsitluse läbiviimise protseduuri väljatöötamine
- küsimustike väljasaatmine ning täidetud küsimustike tagastamine
- pilootuuringus kasutatud meetodika analüüs ning ettepanekute väljatöötamine pilootuuringu meetodika täiendamiseks

5.1. Pilootuuringus kasutatava esialgse küsimustiku koostamine ja testimine

Esialgne küsimustik mittetulundusühendustelt andmete kogumiseks töötati välja JHU käsiraamatu näidisküsimustiku alusel.

Esialgset küsimustikku testiti augustis 2002 EMSLi piirkondlike tugikeskuste töötajate osavõtul (15 inimest), kes täitsid kohapeal esialgset küsimustikku ja töid sellele vahetult järgnenud arutelu käigus välja küsimustiku täitmisel tekkinud probleemid ning tegid omapoolseid ettepanekuid küsimustiku täiendamiseks. Seejärel täiendati küsimustikku testimise käigus tehtud ettepanekute alusel, samuti lisati mõned küsimused Ungaris mittetulundusühendustelt statistiliste andmete kogumisel kasutatavast küsimustikust.

Täiendatud küsimustikku testiti teistkordselt septembris – oktoobris 2002 EMÜ Esinduskogu liikmete ja Viljandimaa kodanikuühenduste osavõtul.

Küsimustiku testimine EMÜ Esinduskogu esimese ja teise koosseisu liikmete poolt toimus rühmaintervjuude ja üksikintervjuude vormis ajavahemikul 20.09-18.10.2002. Kokku osales intervjuudes üheksa Esinduskogu liiget. Kõik intervjuudes osalenud said eelnevalt e-posti teel küsimustiku, mille nad enne intervjuusid kodus ära täitsid. Intervjuude käigus toodi küsimuste kaupa välja vastamisel tekkinud probleemid ja esitati konkreetseid parandusettepanekud küsimustikku.

24.10.2002 testiti küsimustikku rühmaintervjuu vormis Viljandi maakonnas tegutsevate kodanikeühenduste esindajatega. Kokku osales rühmaintervjuus 18 inimest. Esindatud kodanikuühenduste hulgas oli nii mittetulundusühinguid, sihtasutusi kui seltsinguid; nii üleestilisel kui maakondlikul tasandil tegutsevaid organisatsioone, nii katusorganisatsioonide kui nendesse mittekuuluvate organisatsioonide esindajaid.

Küsimustiku teistkordse testimise tulemusena esitati hulgaliselt parandusi ja täiendusi, mis puudutasid:

- küsimuste ja vastusvariantide sõnastust
- küsimuste järjekorda
- küsimustes kasutatud mõistete (nt vabatahtlik, võrgustik, põhitegevusala, fundraising, filantroopia) lahtiseletamise vajalikkust
- organisatsioonide tegevusvaldkonna määratlemiseks kasutatavat rahvusvahelist klassifikatsiooni (ICNPO)
- organisatsiooni tulude ja kulude artikleid.

Kokkuvõttes nenditi, et küsimustik on üldiselt organisatsioonile täitmiseks jõukohane, täiendavaid kulusi põhjustab aga organisatsiooni tulusid ja ja kulusid puudutavatele küsimustele vastamine, sest selleks peab raamatupidaja tegema lisatööd.

Teistkordselt testitud küsimustikku täiendati intervjuude käigus tehtud ettepanekute alusel, lisati mõned vabatahtlike staatust puudutavad küsimused ning täpsustati organisatsiooni tulude allikaid ja kulude liike Statistikaameti poolt kasutatava kasumitaotluseta organisatsioonide aruande ja Maksuameti poolt kasutatava vormi INF4 alusel. Tuginedes Statistikaameti poolt kasutatavale vormile lisati küsimustiku lõppu detailsed juhised tulude ja kulude märkimiseks. Küsimustik valmis detsembri lõpuks ning selle venekeelne tõlge sai valmis jaanuari alguseks.

5.2. Pilootuuringu valimi moodustamine

Pilootuuring kavandati läbi viia postiküsitlusena kasutades eksperthinnangutel põhinevat valimit, mis hõlmas kaht Eesti maakonda (Viljandimaa, Ida-Virumaa) ja Tallinna linna.

Postiküsitluse valimi moodustamiseks telliti Justiitsministeeriumi Registrikeskuselt andmed:

- kõigi Viljandi maakonnas registreeritud mittetulundusühingute ja sihtasutuste kohta;
- Ida-Virumaa linnades registreeritud mittetulundusühingute ja sihtasutuste kohta;
- kõigi Tallinnas registreeritud sihtasutuste kohta;
- Tallinnas registreeritud spordi ja sotsiaalvaldkonnas tegutsevate mittetulundusühingute kohta.

Tellitud väljavõte Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste registrist (seisuga 1. oktoober 2002) sisaldas järgmisi tunnuseid: (1) mittetulundusühingu või sihtasutuse nimi, (2) mittetulundusühingu või sihtasutuse registrikood, (3) mittetulundusühingu või sihtasutuse põhitegevusala(d), (4) Postiaadress, (5) Telefon, (6) Fax, (7) Mobiiltelefon, (8) e-posti aadress, (9) tegevjuhi (juhataja/juhatuse liige) nimi.

Saadud andmete põhjal koostati järgmine valim:

Viljandi maakond	325 mittetulundusühendust
Ida-Virumaa linnad	488 mittetulundusühendust
Tallinn	643 mittetulundusühendust
	sh 195 spordi valdkonnas tegutsevat MTÜd ja SA-d
	286 sotsiaalvaldkonnas tegutsevat MTÜd ja SA-d
	162 muudes valdkondades tegutsevat SA-d
KOKKU	1456 mittetulundusühendust

Kokku oli valimis 246 sihtasutust ja 1210 mittetulundusühingut.

5.3. Postiküsitluse läbiviimise protseduuri väljatöötamine

Vastusümbrikuga varustatud küsimustikud saadeti välja kõikidele valimisse kuuluvatele organisatsioonidele nende postiaadressil, mis saadi Registrikeskuselt. Projekti ressursside (aeg, inimesed, rahalised vahendid) piiratuse tõttu otsustas projekti tuumikmeeskond mitte kontrollida eelnevalt telefonitsi Registrikeskusest saadud organisatsioonide kontaktandmeid.

Küsimustikku lõppu olid lisatud projektimeeskonna kontakttelefonid, mida kasutas päringute esitamiseks 27 mittetulundusühendust.

5.4. Küsimustike väljasaatmine ning täidetud küsimustike tagastamine

Eestikeelsed küsimustikud saadeti välja 31. detsembril 2002 ning venekeelsed küsimustikud saadeti välja 6. jaanuaril 2003. Küsimustike täitmiseks anti aega ligikaudu kaks nädalat st eestikeelsete küsimustike tagastamise tähtajaks oli 15. jaanuar ning venekeelsete küsimustike tagastamise tähtajaks oli 25. jaanuar 2003. Enamik (ca kaks kolmandikku) küsimustike täitnutest tagastas need tähtaegselt.

Täidetuna saadeti tagasi 294 küsimustikku sh:

1. Tallinnas registreeritud organisatsioonidelt 91 küsimustikku
2. Viljandimaal registreeritud organisatsioonidelt 63 küsimustikku
3. Ida-Virumaa linnades registreeritud organisatsioonidelt 138 küsimustikku.

Väljasaadetud ja tagastatud ankeedi arvust ning vastanute osakaalust annab ülevaate tabel 2.

Tabel 2. Väljasaadetud ja tagastatud ankeetide arv ning vastanute osakaal.

	Valim (väljasaadetud küsimustike arv)	Vastanute arv (täidetuna tagastatud) küsimustike arv	Vastanute %
Tallinn	643	91	14,2
Viljandimaa	325	63	19,4
Ida-Virumaa	488	138	28,3
KOKKU	1456	294	20,2

5.5. Pilootuuringus kasutatud metoodika analüüs

Tuginedes pilootuuringu käigus täidetuna tagastatud küsimustikes sisaldunud kommentaaridele ning telefonitsi edastatud päringutele analüüsiti kasutatud metoodikat ning töötati välja ettepanekud mittetulundusühenduste küsitluse läbiviimise metoodika täiendamiseks.

Ettepanekud on jaotatud nelja osasse: 1) küsitluse läbiviimise organisatsioonilisi küsimusi puudutavad, 2) küsimustiku muutmise ja täiendamisega seonduvad, 3) mittetulundusühenduste klassifitseerimisel ICNPO kasutamise seonduvad ning 4) küsimustikus sisalduvate MTS satelliitarvepidamise peamiste näitajate arusaadavusega seonduvad ettepanekud.

1. Mittetulundusühenduste uuringu läbiviimise organisatsioonilised küsimused.

Pilootuuringu läbiviimise käigus ilmnemise mitmed probleemid. Alljärgnevas tabelis 3 on ära toodud kõige sagedamini esinenud probleemid ja nende võimalikud lahendusviisid.

Tabel 3 Pilootuuringu käigus ilmnenud probleemid

Uuringu käigus ilmnenud probleem	Lahendus
Uuringu läbiviimise aeg (jaanuar) oli liiga varajane	Ajastada küsitluse läbiviimine selliselt, et organisatsioonidel oleks küsitluse läbiviimise ajaks majandusaasta aruanne juba koostatud st küsitluse läbiviimist mais-juunis
Väike vastanute osakaal (täidetuna tagastatud küsimustike osakaal 20,2%) ning suhteliselt suur vigade hulk küsimustike täitmisel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutada küsitluse läbiviimisel postküsitluse asemel struktureeritud <i>face-to-face</i> intervjuud. 2. Kontrollida kontaktandmeid küsitluse eel ning lisada küsimustikku registriandmed (nn küsimustiku eeltäitmine)

2. Pilootuuringus kasutatud küsimuste täiendamine ja täpsustamine

Alljärgnevas tabelis 4 on esitatud enim probleeme tekitanud küsimused koos ettepanekutega probleemide lahendamiseks⁶.

Tabel 4. Pilootuuringu küsimustiku kasutamisel ilmnunud probleemid

Küsimus	Probleem	Lahendus
<i>K9. Milline on Teie organisatsiooni sihtgrupp?</i>	Kui vastusvariantide arv ei ole piiratud, on raske vastuseid tõlgendada, eriti siis, kui on märgitud enam kui 5 gruppi.	Vastusevariantide arv peab olema piiratud, näiteks kuni 3 varianti.
<i>K19. Keskmiselt mitu tundi nädalas töötavad teie <u>osalise</u> töötajaga töötajad?</i>	Küsimusele anti väga erinevaid vastuseid sh üle 40 töötunni. Vastajaile ei olnud selge, et töötetvõtulepingu alusel rakendatud töötajad ei ole osalise töötajaga töötajad.	Lisada selgitus, mida mõista 'osalise töötaja' all.
<i>K23-26. Küsimused, mis puudutasid vabatahtlike kaasamist organisatsiooni tegevusse ning organisatsiooni liikmete endi poolt tehtud vabatahtlikku tööd.</i>	Küsimuse mitmeti mõistetav sõnastus, mistõttu sageli vastati kas oma organisatsiooni liikmete vabatahtliku töö kohta või liideti küsimuse K23 all kokku nii oma liikmed kui väljastpoolt organisatsiooni värvatud vabatahtlikud.	Muuta küsimuse 23 sõnastust
<i>K21. Kas Teie organisatsioonis tehakse vabatahtlikku tööd organisatsiooni <u>liikmete endi</u> poolt?</i>	Kuna küsitakse organisatsiooni <u>liikmete</u> vabatahtliku töö kohta, siis ei saa sellele vastata sihtasutused. Samas võivad vabatahtlikku tööd teha nii sihtasutuse nõukogu liikmed, asutajad, kui eksperdid.	Muuta küsimuse sõnastust selliselt, et arvestada saaks ka sihtasutuste nõukogu liikmete jt poolt tehtud vabatahtlikku tööd.
<i>K29. Milliste tegevustega Teie organisatsioon peamiselt tegeleb?</i>	Vt kommentaare osas ICNPO kasutamine organisatsioonide klassifitseerimisel	Vt kommentaare osas ICNPO kasutamine organisatsioonide klassifitseerimisel
<i>K35 Palun märkige tulbas A oma organisatsiooni 2002. aasta rahalise sissetuleku jaotus erinevate tuluallikate lõikes.</i>	Palju vigu tekkis tulbas A jaotustega I ja K , kus tuli neile järgnevad alajaotused kokku arvutada. Tulbas A tekitas suuri raskusi tulude suurus protsentides. Tulbas B küsitud 'materjalne tulu' võiks asendada 'mitterahalise tuluga'.	Võrrelda küsimustikus kasutatud jaotust Maksuametile esitatava INF4 tulude ja kulude jaotusega, et kõik tuluallikad oleksid selgelt ja üheselt mõistetavalt eristatud. Samuti tasuks kaaluda mõningate tulude selgituste lisamist vormi INF põhjal.

⁶ Kõigi esilekerkinud probleemide ja võimalikest lahendustest kohta on koostatud detailne ülevaade. VT kuidas on see kirjas Puuetega inimeste uuringu aruandes.

Eraldi probleemide ringi moodustavad raskused, mis tekkisid vastajatel küsimustele vastamisel seoses mitteharjumuspärase vastuste märkimisviisi kasutamisega küsimustikus. Küsitluse läbiviimine intervjuu vormis lahendab kindlasti kõik vastusvariantide märkimisega seotud probleemid. Kui kasutatakse postiküsitlust, siis on õigem kasutada kogu küsimustikku läbivalt ühesugust vastuste märkimise viisi (näit ringitamist).

3. ICNPO kasutamine organisatsioonide klassifitseerimisel nende tegevusalade järgi

Sarnaselt teiste riikide kogemustele esines ka Eestis ICNPO kasutamisel mitmeid probleeme:

- ICNPO klassifikaator põhineb osaliselt tegevusaladel, osaliselt eesmärgil. Seetõttu võis paljusid organisatsioone liigitada mitme grupi alla;
- ICNPO on mõnes osas liiga detailne. Organisatsioone, mille tegevused jaotuvad mitme alajaotuse vahel, ei saa organisatsiooni tervikuna kuhugi paigutada;
- Sageli on raske kindlaks teha MÜ-de peamist tegevusala, sest tegutsetakse mitmes valdkonnas. Samuti võib tegevusala olla aastate lõikes erinev ning sõltuvalt olukorrast ja tingimustest aja jooksul muutuda.
- Gruppi 8 (Filantroopia ja vabatahtlikkuse edendamine) ja Gruppi 9 (Rahvusvaheline tegevus) võib paigutada väga paljud organisatsioonid, sest need grupid ei välista kuulumist teistesse gruppidesse ja paljusid sellesse kategooriasse liigituvaid tegevusi on võimalik samaaegselt liigitada ka teiste gruppide alla.

Ülalnimetatud probleemide lahendamiseks tuleks kohandada ICNPO Eesti oludele, kaaludes näiteks grupi 'Rahvusvaheline tegevus' klassifikaatorist väljajätmist ning uute gruppide (näiteks noorteühendused) lisamist. Organisatsioonide uuringutes kasutatavas küsimustikus võiks olla organisatsiooni tegevusala eeltäidetuna olemas, vastamisel tuleb organisatsioonil see üle vaadata. Mõttekas oleks peamise tegevusala lisamine küsimustikku vaba tekstina, samuti selgituse lisamine, mida mõista peamise tegevusala all.

4. Küsimustikus sisalduvate MTS satelliitarvepidamise peamiste näitajate arusaadavus

Pilootuuringu küsimustikus tekitas probleeme mitmete näitajate arusaadavus.

Vabatahtliku töö (vabatahtliku töö hulk ja väärtus) arvestamise meetod on küllaltki problemaatiline. Vabatahtliku töö hulga arvutamisel on probleemiks vabatahtlike poolt töötatud tundide arv, sest tavaliselt organisatsioonid selle kohta arvestust ei pea. Kui peetaksegi, siis ainult väljastpoolt organisatsiooni kaasatud vabatahtlike üle, mitte oma organisatsiooni liikmete poolt tehtud vabatahtliku töö kohta.

Vabatahtliku töö arvestusliku väärtuse arvutamisel on üks suurimaid probleeme, milline keskmine palk võtta arvutamise aluseks. Arvestada tuleb, et vabatahtlik töötaja teeb sama ajaga vähem kui professionaal, kes tunneb valdkonda. Samas on vabatahtlike hulgas professionaale, kes ka vabatahtlikena teevad professionaalset tööd. Sama probleem on organisatsiooni oma liikmete poolt tehtava vabatahtliku töö väärtuse leidmisel (sh juhtimisorganis).

Kasutatud küsimustik ei võimalda saada selget ja kõikehõlmavat ülevaadet **rahvusvaheliste organisatsioonide ja välisriikide toetustest**. Selleks on vaja detailsemat informatsiooni:

- välisriikide ja rahvusvaheliste mittetulundusühenduste filiaalide kohta Eestis (ei ole sageli residendid)
- rahvusvahelistelt organisatsioonidelt, välisriikidest toetusi saavate organisatsioonide kohta, samuti rahvusvahelistes projektides osalemise kohta.

6. VÕIMALIKUD RASKUSED KÄSIRAAMATU SOOVITUSTE RAKENDAMISEL EESTIS

6.1. Raskused mittetulundussektori defineerimisel

JHU ja ÜRO käsiraamatu definitsiooni kohaselt kuuluvad mittetulundussektorisse organisatsioonid, mis:

- ei taotle kasumit;
- on institutsionaalselt valitsusest eraldiseisvad;
- organisatsioonide endi poolt juhitud (*self-governing*);
- mittesunduslikud (*non-compulsory*).

Selle definitsiooni kohaselt kuuluvad Eestis mittetulundussektorisse mittetulundusühingud, sihtasutused ja seltsingud, kelle puhul edaspidi kasutatakse mõistet “mittetulundusühendused”. Mõneti probleemne on seltsingute liigitamine MTS alla, kuna tegemist ei ole ametlikult registreeritud organisatsioonidega.

Enamik mittetulundussektori (MTS) defineerimisega seotud probleeme tuleneb Eesti MTS reguleerivatest seadustest ning nende osalisest haakumatusest JHU projektis kasutatud mittetulundussektori definitsiooniga.

Eestis tekib ilmselt probleeme Eesti Vabariigi poolt asutatud eraõiguslike juriidiliste isikute (mittetulundusühing, sihtasutus) määratlemisega. MTS kuuluvaks või mitte. Tuleb analüüsida, kas MTS saab hõlmata kõiki mittetulundusühinguid ja sihtasutusi või tuleb igähele üksikhaaval läheneda ja osa MTS-st välja jätta, hoolimata sarnasest juriidilisest staatusest või tuleks vastupidi – kõiki olemuselt sarnaseid ühtmoodi käsitleda, kuigi staatus on erinev. Näiteks haiglad, mis on väga erineva juriidilise staatusega.

Senini on sisuliselt määratlemata, kas ametiühingud kuuluvad MTS (ei vasta täielikult mittesunduslikkuse kriteeriumile), korteriühingud (ei vasta täielikult kasumitaotluse piirangule) ja kirikud ja kogudused. Samuti tekitab mõningaid probleeme JHU definitsioonis sisalduv “mittesunduslikkuse” kriteerium mitmesuguste liitude (erialaliidud) määratlemisel, sest mõnede erialaliitude puhul on liikmeksolek sisuliselt kohustuslik, kuigi võib-olla vormiliselt mitte (Nt Notarite Koda)

Oluline on tuua eraldi välja avalikes huvides tegutsevad organisatsioonid, mis on kõige tähtsamad ühiskonna kui terviku ning ka poliitika kujundamise seisukohast. Samas on nende eristamine keeruline, sest paljud organisatsioonid tegutsevad nii oma liikmete huvides kui avalikes huvides, samuti võib nende orientatsioon aja jooksul muutuda.

6.2. Raskused mittetulundusühenduste klassifitseerimisel

Käsiraamat soovib võtta mittetulundusühenduste klassifitseerimisel kasutusele ICNPO (*International Classification of Nonprofit Organizations*). MTS satelliitarvepidamises tuleb kasutada suures osas olemasolevaid statistilisi andmeid, mis on kogutud teiste klassifitseerimissüsteemide alusel (ISIC, NACE ja sellel põhinev EMTAK), mis ei ole praegu ühildatavad ICNPO-ga.

JHU väljapakutud klassifikaator ICNPO on põhimõtteliselt mittetulundussektorile sobiv, kuid mõttekam oleks selle kohandamine Eesti oludele selliselt, et oleks võimalik välja töötada vastavustabel ISIC/NACE-l põhineva EMTAKi koodidega, mis võimaldaks ühildada seda süsteemi riikliku statistika kogumisel kasutatava klassifikaatoriga EMTAK.

6.3. Organisatsioonilised raskused MTS satelliitarvepidamise rakendamisel Eestis

Arvestades Eesti tänast olukorda MTS puudutava info osas ning pilootuuringu tulemusi, võib ette näha mitmeid raskusi MTS satelliitarvepidamise rakendamisel Eestis.

- Olemasolevad andmeallikad (Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste register; Statistikaameti statistiline profiil; Maksuameti andmed) ning ministriumide ja muude riigiasutuste andmed mittetulundusühenduste arvu ja finantseerimise kohta ei kata täielikult kogu mittetulundussektorit.
- Suures osas puuduvad andmed väikeste palgalise töajõuta organisatsioonide kohta, kes sageli ei esita oma tegevuse kohta käivat infot Maksuametile. Parem on olukord sihtasutuste osas, kes peavad esitama oma andmed (majandusaasta aruande) ka Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste registri. Teoreetiliselt saaks majandusaasta aruannetes sisalduvate andmete põhjal täiendada nii Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste registri andmeid, kui Statistikaameti mittetulundusühenduste statistilist profiili, kuid see vajaks täiendavat töajõudu ja rahalist ressursi.
- Puudub ülevaade reaalselt tegutsevatest mittetulundusühendustest. Sageli ei kajastu Registris organisatsiooni tegevuse lõpetamine; organisatsioon jääb edasi registrisse, mistõttu registris olevate MÜ-te arv on suurem reaalselt tegutsevate MÜ-te arvust. Üheks võimaluseks on Ungari Statistikaameti poolt kasutatav meetod, mille kohaselt lisatakse igaaastaselt läbiviidavasse MÜ-te uuringusse küsimus organisatsiooni reaalse tegevuse kohta ning saadud andmete põhjal täpsustatakse mittetulundusühenduste registri andmeid.
- Puudub kõikehõlmav info seltsingute kohta. Üksikuid andmeid nende kohta võib saada kohalikest omavalitsustelt või nende tegevuste rahastajatelt (BAPP, kohaliku omaalgatuse toetusprogramm).
- Täiendavate andmete kogumisel mittetulundusühendustelt uuringute kaudu on probleemiks küsimustikele vastanute väga madal protsent. PRAXIS poolt 2003.a. läbiviidud pilootuuringus oli see 20.2%.
- Statistikaametis ei ole inimesi, kes võiksid pidevalt tegelda MTS statistikaga; uute töökohtade loomine ei ole vähemalt lähiajal mõeldav, kuna valdkonda ei peeta tähtsaks ei

Statistikaametis ega riigis tervikuna. Huvi mittetulundussektorit puudutava info vastu on suurem mittetulundussektoris endas, mitte avalikus sektoris ega Statistikaameti sees. Pilootuuringu läbiviimine oli MTS enda initsiatiiv ning kuna seda polnud Statistikaameti tegevuskavades ning selleks polnud ei täiendavaid rahalisi ressursse ega pädevat tööjõudu, siis jäi Statistikaameti osalus äärmiselt tagasihoidlikuks.

- Käsiraamatus väljapakutud mittetulundussektori satelliitarvepidamise kasulikkus on Eestis piiratud, kuna inimestel, kes asjaga otseselt ei tegele, on raske mõista ja tõlgendada keerulisi kontseptsioone ja tabelite struktuuri (sh statistikutel). Laiemale avalikkusele võiksid olla kättesaadavad kergemini arusaadavad ja tõlgendatavad (nt. kokkuvõtlikud) andmed, mille põhjal oleks võimalik MTS kohta järeldusi teha.

7. SOOVITUSED AVALIKU POLIITIKA KUJUNDAMISEKS MITTETULUNDUSSEKTORI STATISTIKA KORRASTAMISEL

7.1. Soovitused mittetulundussektori statistika üldiseks korraldamiseks

Eestis tuleb teha valik, kumba teed minna: kas JHU käsiraamatu soovitude st MTS satelliitarvepidamise loomise teed, mis on praktilise rakenduse leidnud Belgias (ülejäanud 10 riigis ainult testiti seda) või Ungari teed, kus Statistikaameti poolt on töötatud välja iseseisev andmete kogumise süsteem, mis keskendub täielikult mittetulundussektorile, kogudes samal ajal kõiki ESA raamistikus vajalikke andmeid. Mõlema valiku puhul on vajalik poliitiline tahe koguda MTS kirjeldavaid andmeid ning selle jaoks rahalisi ressursse eraldada.

Mittetulundussektori satelliitarvepidamise idee rakendamiseks on vaja, et seda ideed mõistetak, seda nii Statistikaametis kui poliitiliste otsustajate tasandil. Praegu on sellest ideest suutelised aru saama vaid 2-3 inimest. Ilmselt on otstarbekam ja lihtsam selgitada mittetulundussektori statistika kogumise üldisemat ideed, sõltumata sellest, kas selleks seatakse sisse MTS satelliitarvepidamine või järgitakse näiteks Ungari varianti, kus Statistikaametis on arendatud välja eraldi allüksus, mis tegeleb mittetulundussektorilt statistiliste andmete kogumise, analüüsi ja publitseerimisega ning haldab ka mittetulundusühenduste registrit ning täiendab seda pidevalt erinevaid meetodeid kasutades. Kuna MTS andmestik sisaldab kõiki ESA raamistikus vajalikke andmeid, siis on selle põhjal hõlbus välja arvutada kõiki rahvamajanduse arvepidamise seisukohalt vajalikke andmeid.

Sõltumata sellest, kumb tee valitakse, on esimeste sammudena vajalik:

1. MTS andmekogu loomine, mis võimaldab MTS puudutavaid andmeid igakülselt klassifitseerida ja väljavõtteid teha. Sellise andmekogu saaks välja arendada Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Registri põhjal täiendades seda statistilise profiili andmetega.
2. Olemasolevatest andmekogudest (Statistikaamet, Maksuamet) üles leida ja eraldi välja tuua mittetulundusühenduste tegevust puudutav info.⁷
3. Välja selgitada ja ära kasutada muud olemasolevad mittetulundusühenduste tegevust kajastavad andmed (ministeeriumite, kohalike omavalitsuste jm ametiasutuste andmed; valdkondlikud katusorganisatsioonid; sotsiaalteaduste arhiivid).

⁷ Praeguses olukorras 'lahustuvad' mittetulundusühendused Statistikaameti poolt peetavas rahvamajanduse arvepidamises mitme sektori vahel ning nende kohta kogutav teave ei arvesta MTS spetsiifilisi tunnuseid, mis eristavad neid teistest sektoritest.

4. Algatada andmete kogumiseks uusi uuringuid ja lülitada mittetulundusühenduste tegevust puudutavaid küsimusi regulaarselt läbiviidavatesse uuringutesse (näiteks vabatahtlikku tööd puudutavad küsimused ESA poolt läbiviidavatesse leibkondade uuringusse, MTS tööga hõivatus tööjõu-uuringutesse).
5. Integreerida uued ja olemasolevad andmeallikad ning uurida uute andmete kasutusvõimalusi MTS tegevuse kirjeldamisel.

7.2. Soovitused andmete ühildatavuse, kättesaadavuse ja võrreldavuse tagamiseks

Eelpool kirjeldatud ülesannete lahendamiseks on vajalik lahendada järgmised praktilised probleemid:

1. tagada eri institutsioonide poolt mittetulundusühenduste kogutavate andmete ühildatavus
2. tagada kogutud andmete kättesaadavus
3. tagada andmete võrreldavus teiste riikidega

Andmete ühildatavuse tagamiseks:

- Saavutada, et Maksuameti vormis INF4 (esitavad tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja kantud organisatsioonid) kogutavad andmed oleksid ühildatavad Statistikaameti andmetega, mida kogutakse kasumitaotluseta organisatsioonide vaatluse käigus 800 mittetulundusühenduselt, kelle hulgas on tõenäoliselt suur osa ühendusi, kes peavad esitama Maksuametile vormi INF4 st tegema sisuliselt üht ja sama tööd kaks korda. Seejuures kogutakse samu näitajaid erineval ajal erineva detailsusastmega. Minimaalselt peaks olema saavutatav Maksuameti ja Statistikaameti koostöö andmete kogumiseks kasutatavate vormide ühtlustamisel (samade näitajate ja definitsioonide kasutamine).
- Statistikaameti profiil võiks muuhulgas ühe näitajana (vähemalt seni, kuni töötatakse välja seadusemuudatused avalikes huvides tegutsevate organisatsioonide määratlemiseks) lisada oma andmebaasi tunnuse selle kohta, kas organisatsioon on kantud tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja vastavalt Vabariigi Valitsuse 21. märtsi 2000. a määrus nr 89 kehtestatud korrale.

Andmete kättesaadavuse tagamiseks:

- Saavutada, et mittetulundusühingute ja sihtasutuste poolt Maksuametile esitatud majandusaasta aruannete majandustegevuse põhinäitajad oleksid kättesaadavad Statistikaametile statistilise profiili täiendamiseks nende näitajatega (näiteks täistööajaga töötajate arv, tulude ja kulude kogusumma). Praegu teadaolevalt Maksuamet esitatud majandusaasta aruandeid ei analüüsi, vaid registreerib ainult nende esitamise.
- Ette valmistada Tulumaksuseaduse muudatus, mis kohustaks mittetulundusühinguid esitama oma majandusaasta aruanded Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste registrile võimaldamaks majandustegevuse põhinäitajate lisamist sellesse registrisse (mille alusel täiendab statistilist profiili Statistikaamet).

Andmete võrreldavuse tagamiseks teiste riikidega:

- Töötada välja mittetulundusühenduste rahvusvahelise klassifikatsiooni ICNPO Eesti versioon ja kaaluda selle kasutuselevõtu võimalikkust kõigi MTS kohta andmeid koguvate

institutsioonide poolt (Statistikaamet, Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste register, Maksuamet).

- Kasutada mittetulundusühenduste uuringutes võimalikult palju rahvusvahelistes uuringutes kasutatavat metoodikat tagades nii uuringu tulemuste võrreldavuse.

Kasutatud kirjandus

Euroopa rahvamajanduse arvepidamise süsteem 1995 = ESA 95 (2001). Tallinn: Statistikaamet.

Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts (2002). –

<http://www.jhu.edu/~gnisp>.

Mertens, S. (2000). A Satellite Account of Nonprofit Organisations: Principles and Lessons from a Pilot Test in Belgium. Working Paper, presented at the 4th International Conference of the ISTR, Dublin.

Salamon, L. M., Anheier, H. K. (1997). Defining the Nonprofit Sector : a Cross-national Analysis. Manchester, New York : Manchester University Press.

Zamaro, N. (2002). First Census on Italian Nonprofit Institutions: Main Results. Working Paper, presented at the 5th International Conference of the ISTR, Cape Town.

10 Years in nonprofit statistics 1992–2002 (2003). Budapest, Hungarian Central Statistical Office.

Tice, H. (2002). Portraying the Nonprofit Sector in Official Statistics: Early Findings from NPI Satellite Accounts. Paper prepared for the 27th General Conference of the International Association for Research in Income and Wealth. Djurhamn, Sweden, 18 to 24 August. – <http://www.iariw.org>.

Lisad

Lisa 1. Rahvusvaheline mittetulundusühenduste klassifikatsioon ICNPO (*International Classification of Nonprofit Organizations*)

Grupp 1: Kultuur ja vaba aeg (*Culture and recreation*)

1 100 Kultuur ja kunstid

Meedia ja kommunikatsioon. Informatsiooni ja kommunikatsiooni tootmine ja levitamine; sh raadio- ja telejaamad; raamatute, ajakirjade, ajalehtede väljaandmine, filmitootmine, raamatukogud

Visuaalsed kunstid, arhitektuur, keraamika. Visuaalsete kunstide ja arhitektuuri tootmine, levitamine ja esitamine, sh skulptuur, fotograafiaühingud, maal, joonistamine, disainikeskused.

Esituskunstid (Performing arts). Kunstikeskused, kompaniid, ühingud; sh teater, tants, ballett, ooper, orkestrid, koorid, ansamblid.

Ajaloo-, kirjanduse ja kodulooühendused. Koduloo edendamine ja väärtustamine; ajaloo- ja kultuurimälestiste säilitamine; ajaloosündmuste mälestamine; sh ajalooeltsid, luule- ja kirjanduseltsid; keeleühendused, kirjanduse propageerimine, sõjamälestised, mälestusfondid ja –ühingud.

Muuseumid. Üldmuuseumid ja kunsti-, ajaloo-, teaduste, tehnoloogia ning kultuurivaldkonnale spetsialiseerunud muuseumid.

Loomaaiad ja akvaariumid.

1 200 Sport

Harrastus- ja amatöörspord, füüsilise vormi arendamine, spordivõistluste teenused ja spordiüritused; sh spordi- ja tervisekeskused.

1 300 Muu meelelahutus ja klubid

Meelelahutus ja klubid. Üksikisikutele ja kollektiividele vaba aja veetmise võimaluste ning teenuste pakkumine; sh mänguväljakute rajamine ja käigus hoidmine, külaseltsid, meeste ja naiste klubid, reisi/matkaklubid, vaba aja veetmise klubid.

Teenuseid osutavad klubid. Liikmesorganisatsioonid, mis pakuvad teenuseid liikmetele ja kohalikele elanikele, nt. Lions, Zonta, Rotary.

Grupp 2: Haridus ja uurimistegevus (Education and research)

2 100 Alg- ja keskharidus

Alg-, põhi- ja keskharidus. Haridus alg- ja põhikooli ning gümnaasiumi tasandil; sh. koolieelsed organisatsioonid va. lasteaiad

2 200 Kõrgharidus

Kõrgharidus. Kõrgem haridus, akadeemilise kraadi omandamine, sh. ülikoolid, ärijuhtimise koolid, õigusteaduse koolid, meditsiinkoolid.

2 300 Muu haridus

Kutseharidus/tehniline haridus. Tehniline ja kutseharidus, mis on suunatud tööhõive tõstmisele; sh tööstuskoolid, tööalast koolitust pakuvad vabahariduslikud institutsioonid jm.

Täiskasvanuharidus/Täiendkoolitus. Institutsioonid, mis pakuvad haridust ja koolitust lisaks formaalsele haridussüsteemile; sh täiskasvanute täiendkoolitus, kaugõpe, õhtukoolid, vabahariduslikud koolituskeskused nagu rahvaülikoolid.

2 400 Uurimistegevus

Meditsiiniuuringud. Uuringud meditsiini alal, sh konkreetsete haiguste ja tervisehäirete või meditsiiniliste distsipliinide vallas.

Teadus ja tehnoloogia. Uuringud loodusteaduste, inseneriteaduse/ masinaehituse ja tehnoloogia alal.

Sotsiaalteadused, poliitikauuringud. Uuringud ja analüüsid sotsiaalteaduste ja poliitika valdkonnas.

Grupp 3: Tervis(hoid)

3 100 Haiglad ja taastusravi

Haiglad. Eelkõige statsionaarne meditsiiniline hooldus ja ravi.

Taastusravi. Statsionaarne tervishoid ja taastusteraapia inimestele, kel on füüsiline/tervisekahjustus vigastuse, sünnidefekti või haiguse tõttu ning kes vajavad ulatuslikku füsioteraapiat või sarnast hooldust.

3 200 Sanatooriumid

Sanatooriumid. Statsionaarne paranejate/tervenejate haiglad, meditsiinilised hooldekodud, koduhooldus, esmatasandi tervishoiu teenused sh vanadekodud, puuetega inimeste hooldekodud.

3 300 Vaimne tervis ja kriisiabi

Psühhiaatriaiglad. Statsionaarne hooldus ja ravi vaimselt haigetele.

Vaimse tervise ravi. Mittestatsionaarne ravi vaimselt haigetele patsientidele, sh vaimse tervise keskused, osalise järelvalvega hooldekodud.

Kriisiabi. Mittestatsionaarsed teenused ja nõustamine vaimselt rasketes situatsioonides, sh enesetappude ennetamine ning kuritegude jm vägivalla ohvrid.

3 400 Muud tervishoiuteenused

Rahvatervis ja tervisekasvatus. Tervise propageerimine ja terviseõpetus, sh sanitaarjärelevalve potentsiaalsete ohtude suhtes, esmaabiõpetus ja teenused, pereplaneerimise teenused.

Ravi, eelkõige mittestatsionaarne. Organisatsioonid, mis pakuvad peamiselt mittestatsionaarseid terviseteenuseid – nt. kliinikud, vaktsineerimiskeskused.

Taastusravi teenused. Mittestatsionaarne terapeutiline hooldus; sh loodusravikeskused, joogakliinikud, füsioteraapia keskused.

Kriisimeditsiini teenused. Teenused kohest abi vajavatele inimestele; sh ambulatoorsed teenused, parameditsiiniteenused, šoki/traumaprogrammid; eluliini programmid, kiirabiteenused.

Grupp 4: Sotsiaalteenused (Social services)

4 100 Sotsiaalteenused

Laste heaolu, teenused lastele, lasteaiad. Teenused lastele, adopteerimisteenused, laste arenduskeskused, kasupered, sh. imikute hoolduskeskused ja lasteaiad.

Teenused noortele, noorte heaolu. Teenused noortele; sh kuritegevuse ennetamine, teismeliste raseduse ennetamine, koolist väljalangemise/õpingute katkestamise ennetamine, noortekeskused ja -klubid, tööprogrammid noortele, skaudid, gaidid, liikumine "Vanem õde-Vanem vend".

Pereteenused. Teenused peredele; sh lapsevanemate koolitus, üksikvanemate ühendused ja teenused, perevägivalda varjupaigad ja teenused.

Teenused puuetega inimestele. Teenused puuetega inimestele, sh hooldekodud (va. majutusega), transpordivõimalused, vaba aja veetmise võimalused, muud spetsiifilised teenused.

Teenused eakatele. Vanurite hooldust pakuvad organisatsioonid; sh koduhooldus, vanurite külastamine, teenused, transpordivõimalused, vaba aeg, toiduabi programmid, muud vanuritele suunatud teenused (va. hooldekodud)

Eneseabi ja muud isiklikud sotsiaalteenused. Programmid ja teenused eneseabi ja isikliku arengu eesmärgil, sh tugigrupid, isiklik nõustamine, rahapaigutus-nõustamine.

4 200 Kriisiabi

Katastroofi/kriisi ennetamine ja kontroll. Organisatsioonid, mis töötavad selleks, et ennetada, ennustada, kontrollida ja leevendada katastroofide mõjusid, inimesi teavitada või muul viisil ette valmistada katastroofide mõjudega toimetulekuks või pakkuda leevendust katastroofiohvritele, sh vabatahtlikud tuletõrjeüksused, päästepaaditeenused jms.

Ajutised varjupaigad. Organisatsioonid, mis pakuvad ajutist peavarju kodututele, sh reisiabi ja ajutine majutus.

Põgenike abistamine. Organisatsioonid, mis pakuvad toitu, riideid, peavarju ja teenuseid põgenikele ja immigrantidele.

4 300 Sissetuleku kindlustamine ja säilitamine.

Sissetuleku kindlustamine ja säilitamine. Organisatsioonid, mis pakuvad rahalist abi ja muud liiki otseseid teenuseid inimestele, kes ei ole ise võimelised tagama piisavat sissetulekut.

Materiaalne abi. Organisatsioonid, mis pakuvad toitu, riideid, transporti ja muud liiki abi, sh. toiduainete pangad, riiete jaotamise keskused.

Grupp 5: Keskkond (Environment)

5 100 Keskkond

Keskkonnahoid ning reostuse vältimine ja vähendamine. Organisatsioonid, mis edendavad vee ja õhu kvaliteedi hoidmist ja parandamist, müra vältimist ja vähendamist, kiirguskaitset, ohtlike jäätmete ja ainete käitlemist, tavajäätmete käitlemist ja ümbertöötlemist ning taaskasutamist.

Loodushoid ja loodusvarade kaitse. Loodusvarade säästlik kasutamine ja kaitse, sh. avalikus kasutuses olevad maa-, vee-, energia- ja taimeressursid.

Maastikuhoid ja -hooldus. Botaanikaaiad, dendraariumid, aianduse ja maastikuhooldusega tegelevad organisatsioonid; organisatsioonid, mis edendavad haljasalade, tänavate ja teede puhtana hoidmist, parkide, puhke- ja haljasalade kaitset jne.

5 200 Loomakaitse

Loomade kaitse ja heaolu tagamine. Loomakaitsealane tegevus, sh loomade varjupaigad ja turvakodud.

Looduslike liikide ja elupaikade kaitse. Looduslike looma- ja linnuliikide kaitsega tegelevad organisatsioonid sh kaitsealad, reservaadid.

Veterinaarteenused. Loomakliinikud ja organisatsioonid, mis pakuvad põllumajandusloomade ja lemmikloomade hoolduse, tervise kaitse ja kontrolliga seotud teenuseid.

Grupp 6: Areng ja elamumajandus (Development and housing)

6 100 Majanduslik, sotsiaalne ja paikkonna areng

Kohaliku elu edendamise tegelevad organisatsioonid. Kohaliku paikkonna ja lähema ümbruse elukvaliteedi tõstmisele suunatud organisatsioonid, nt. majaanike seltsid, kohaliku arengu fondid.

Majanduslik areng. Programmid ja teenused majandusliku infrastruktuuri ja institutsionaalse suutlikkuse parandamiseks, sh infrastruktuuri (nt. teede) rajamine, finantsteenused (nt. krediidi- ja säästuühendused, ettevõtlusprogrammid, tehniline ja majanduslik konsultatsioon, maaelu arendamise toetamine.

Sotsiaalne areng. Organisatsioonid, mis tegutsevad sotsiaalprobleemide leevendamiseks ja üldise heaolu suurendamiseks vajaliku institutsionaalse infrastruktuuri ja suutlikkuse parandamise nimel.

6 200 Eluase

Eluasemeühendused. Eluaseme areng, ehitus, juhtimine, liising, finantseerimine ja taastamine. Korterühistud, elamuühistud.

Eluasemega seotud abi. Organisatsioonid, mis pakuvad abi eluaseme otsimisel, õigusteenuseid jm abi.

6 300 Tööhõive ja koolitus

Töölase koolituse programmid. Õppe- ja praktikaprogramme, töökohal õppimise ja muid koolitusprogramme pakuvad organisatsioonid.

Kutsealane nõustamine ja juhendamine. Kutsealane nõustamine ja juhendamine, karjäärinõustamine jm teenused.

Kutser rehabilitatsioon ja kaitstud töökeskused. Organisatsioonid, mis edendavad isemajandamist ja sissetuleku tagamist töölase koolituse ja töökohtade pakkumise kaudu.

Grupp 7: Õigusteenused, eestkoste ja poliitika (*Law, advocacy and politics*)

7 100 Kodanikeühendused, huvide esindamine

Toetus- ja eestkoste organisatsioonid. Spetsiifiliste elanikkonna gruppide õiguste kaitse ja huvide esindamine nt. füüsiliste puuetega inimesed, eakad inimesed, lapsed, naised.

Põhiõiguste kaitse ühendused. Üksikisikute inimõiguste ja põhivabaduste kaitse.

Rahvusvähemuste ühendused. Rahvusvähemuste huvide esindamine või neile teenuste osutamine.

Kodanike algatused või protestiliikumised. Programmid ja teenused, mis edendavad kodanikujulgust, kodanikuaktiivsust ja kodanikualgatust.

7 200 Õigus ja õigusteenused

Õigusteenused. Juriidiline abi, õigusnõustamine ja –abi kohtuvaidluste lahendamisel.

Kuritegevuse ennetamine, kriminaalpreventsioon. Kuritegevuse ennetamine, elanike hulgas turvalisuse ja ettevaatusabinõude propageerimine.

Kurjategijate rehabiliteerimine. Programmid ja teenused kurjategijate ühiskonda taasintegreerimiseks, sh kriminaalhooldus katseajaga või tingimisi karistatutele, alternatiivid vanglale.

Ohvriabi. Teenused ja nõustamine kuriteoohvritele.

Tarbikaitseühendused. Tarbijate õiguste kaitse, tootekontrolli ja –kvaliteedi parandamine.

7 300 Poliitilised organisatsioonid

Poliitilised parteid ja organisatsioonid. Tegevused ja teenused, mis toetavad konkreetsete kandidaatide ametisemääramist sh informatsiooni levitamine, avalikkussuhted ja poliitiline fundraising.

Grupp 8: Filantroopia ja vabatahtlikkuse edendamine

(Philanthropic intermediaries and voluntarism promotion)

8 100 Toetusfondid

Stipendiumi- ja toetusfondid. Erafondid, sh ettevõtete fondid, kogukonna fondid ja iseseisvad avalik-õiguslikud fondid.

8 200 Muu filantroopiaalane tegevus ja vabatahtlikkuse propageerimine

Vabatahtlikkuse propageerimine ja toetamine. Organisatsioonid, mis värbavad, koolitavad ja suunavad vabatahtlikke teiste organisatsioonide käsutusse ja propageerivad vabatahtlikku tööd.

Rahaliste vahendite kogumisega tegelevad (nn fundraising) organisatsioonid.

Grupp 9: Rahvusvaheline tegevus (international)

9 100 Rahvusvahelised tegevused

Vahetus-, sõprus-, ja kultuuriprogrammid. Rahvuste vahelist austust ja sõprust edendavad programmid ja teenused.

Arenguabi ühendused. Programmid ja projektid, mis toetavad sotsiaalset ja majanduslikku arengut teistes riikides.

Rahvusvahelised katastroofi- ja abiorganisatsioonid. Organisatsioonid, mis koguvad, suunavad ja osutavad abi teistele riikidele katastroofi- või kriisiolukordade korral.

Rahvusvahelised inimõiguste ja rahuorganisatsioonid. Organisatsioonid, mis edendavad ja jälgivad rahvusvaheliselt inimõiguste ja rahu olukorda.

Grupp 10: Religioon (Religion)

10 100 Religioossed kogudused ja ühendused

Kogudused. Kirikud, sünaogid, templid, mošeed, kloostrid, seminarid jms organisatsioonid, mis toetavad religioosseid tõekspidamisi ja korraldavad religioosseid teenuseid ning rituaale.

Koguduste ühendused/liidud. Religioosete koguduste ja religioosseid tõekspidamisi, teenuseid ja rituaale edendavate ning korraldavate organisatsioonide ühendused.

Grupp 11: Ettevõtlusliidud ja kutseühendused (*Business and professional associations, unions*)

11 100 Ettevõtjate ja tööandjate organisatsioonide tegevus.

Ettevõtjate ja tööandjate liidud. Organisatsioonid, mis edendavad, reguleerivad ja kaitsevad teatud ettevõtlusharude või tööandjate gruppide huve, nt Pangaliit, EVEA.

11 200 Kutseühendused

Kutseühendused. Organisatsioonid, mis edendavad, reguleerivad ja kaitsevad erialalisi huve, nt. psühholoogide selts, radioloogia selts jmt. ühendused

11 300 Ametiühingud

Ametiühingud. Organisatsioonid, mis edendavad, kaitsevad ja reguleerivad töövõtjate õigusi ja huve.

Grupp 12: Mujal klassifitseerimata

12 100 Mujal klassifitseerimata

Lisa 2. Õppereisi aruanne Ungari Statistikaametisse (Budapest) 9.-10. september 2002.

Õppereisi eesmärk oli tutvuda kolmanda sektori statistika kogumise ja analüüsiga Ungari Statistikaametis.

Õppereisi kirjeldus

Õppereisi raames toimusid kahel päeval kohtumised (a' 4 tundi) Ungari Statistikaameti sotsiaalstatistika osakonna kolmanda sektori statistika talituse (Section on Voluntary Sector Statistics) juhi dr Eva Kutiga (raamatu "Nonprofit Sector in Hungary" autor) ning sama osakonna peaspetsialisti Istvan Sebestenyga. Töökohtumiste käigus tutvuti nii Ungari kolmanda sektori tegevust reguleerivate õigusaktidega kui statistiliste andmete kogumise ajaloo, metoodika ja andmete analüüsiga.

Ungari mittetulundusühenduste tegevust reguleerib 'Act CLVI of 1997 on public benefit organisations', mis on kättesaadav inglise keeles aadressil <http://www.europeanhouse.hu/e/nonprofit/>.

Mittetulundusühenduste statistikal on Ungaris pikk ajalugu. Esimene mittetulundusühenduste uurimus viidi Statistikaameti poolt läbi juba 1862. aastal. Sellele järgnesid uuringud 1878.a., 1932.a., 1970.a., 1982.a. ning 1989. aastal. Esimene suuremahuline mittetulundusühenduste küsitlus/loendus viidi läbi 1992.aastal. Küsimustiku said kõik registreeritud organisatsioonid ning selle tagastasid pooled. Sellest alates on uuringuid läbi viidud igal aastal.

Mittetulundusühenduste uuringud

Statistikaameti poolt läbiviidav igaaastane mittetulundusühenduste uuring võimaldab saada detailseid empiirilisi andmeid kolmanda sektori suuruse, struktuuri, tegevusalade ja majandusliku suutlikkuse kohta. Tähelepanuväärne on fakt, et igal aastal küsitletakse kõiki ametlikult registreeritud organisatsioone, 2000. aastal oli organisatsioone 47144. Lisaks iga-aastastele uuringutele (loendustele) viiakse 1996. aastast alates igal aastal läbi detailsed uuringud teatud kindlas valdkonnas tegutsevate organisatsioonide hulgas eesmärgiga saada detailsemat infot nende organisatsioonide liikmeskonna, konkreetsete tegevuste, osutatavate teenuste kohta, aga ka suhete kohta avaliku sektori ja äri sektoriga.

Statistikaameti andmebaas

Statistikaameti andmebaas sisaldab kõigi organisatsioonide nimesid, aadresse, nende tegevuste kirjeldusi, nende registrikoodi ja ametlike esindajate nimes. Registrit uuendatakse regulaarselt iga-aastaselt laialisaadetava küsimustiku alusel kasutades kohturegistri andmeid uute registreeritud organisatsioonide kohta. Statistikaamet paneb kirja ka avaldused/teatised organisatsioonide tegevuse peatamise või lõpetamise/likvideerimise kohta. Andmete usaldusväärsuse kontrollimiseks lisatakse küsimustikesse mitmeid kontrollküsimusi (küsimused organisatsiooni olemasolu ja tegevusalade kohta), mida andmete esitajad peavad kinnitama. Peale ametlike andmete organisatsiooni tegevuse lõpetamise või peatamise kohta aktsepteerib Statistikaamet informatsiooni tegevuse lõpetamise või peatamise kohta, mis on saadud selle organisatsiooni tegevusest mõjutatud osapoolelt, isikult või institutsioonilt.

Oma registri uuendamiseks kasutab Statistikaamet kõiki võimalusi sh loodud kontakte MTS esindajatega, mis võimaldab kasutada katusorganisatsioonide andmebaase. Samuti kasutatakse ministeeriumite nimekirju rahalist toetust saanud organisatsioonide kohta ning kohalike

omavalitsuste nimekirju organisatsioonidest, mis tegutsevad teatud omavalitsusüksuste territooriumil. Vajaduse korral pööratakse andmete täpsustamiseks otse organisatsioonide poole. Register annab pildi nii tegutsevatest kui tegevuse lõpetanud organisatsioonidest.

Statistikaameti väljaannetes kasutatakse Statistikaameti andmebaasi, mis sisaldab andmeid ainult nende organisatsioonide kohta, mis vastavad statistikas kasutatavale definitsioonile kui nende kohta ei ole laekunud infot nende tegevuse lõpetamise või peatamise kohta.

Registrisse kantud organisatsioonid on klassifitseeritud vastavalt tegevusala koodidele. Selle klassifikatsiooni aluseks on rahvusvahelise klassifikatsiooni süsteemi ICNPO Ungari oludele kohandatud variant, mis võimaldab grupeerida organisatsioone vastavalt nende tegevusele 18 peamise tegevusala järgi 62 gruppi ning peaaegu 200 alamgruppi. Liigitamisel tuginetakse ühenduste poolt nende registreerimisel esitatavale informatsioonile ning statistikaameti uuringutele. Selline süsteem lihtsustab andmete sisestamist ning võimaldab detailseid rahvusvahelisi võrdlusi. Organisatsioonide detailne jaotus võimaldab teha andmebaasist väljavõtteid nii tegevusalade gruppide lõikes kui detailsemate kriteeriumite alusel (näiteks noorteühendused, puuetega inimeste organisatsioonid).

Statistiliste andmete töötlus

Andmete kogumiseks kasutatav küsimustik sisaldab andmeid:

- registreerimise kohta
- organisatsiooni asutamise kohta
- liikmete ja töötajate kohta
- tegevusalade kohta
- tulude ja kulud (sh väljajagatud toetused) kohta.

Küsimustikud saadetakse posti teel välja kõikidele Statistikaameti andmebaasis olevatele organisatsioonidele. Vastanute osakaal on kasvanud ühelt kolmandikult 80%ni.

Andmetöötlusel kaks etappi:

- andmete kontrollimine ja parandamine
- kõikehõlmava andmebaasi moodustamine

Kõikehõlmava andmebaasi moodustamise hõlmab ka puuduvate st mitte täidetud küsimustike lisamine. Selleks kasutatakse nn esindusmeetodit st iga puuduva (küsimustikku mittetäitnud) organisatsiooni asemele leitakse selle organisatsiooni registriandmete alusel sellega sarnane organisatsioon, kelle andmed lisatakse (selle poolt täidetud küsimustikust). Tegevusala järgi nn asendusorganisatsiooni leidmiseks kasutatakse Ungari NCNPOd, kusjuures olulisel kohal on suur detailsusaste, sest tegevusala mõjutab nii organisatsiooni suurust kui tulude struktuuri.

Õppereisi tulemused ehk mida ungarlastelt õppida?

Õppereisi tulemusena saadi:

- informatsiooni Ungari kolmanda sektori statistika korraldusest ja andmete kogumisel ning analüüsil kasutatavast metoodikast;
- ülevaade arengutest Ungari kolmandas sektoris sh kolmanda sektori ja avaliku sektori koostööst;
- loodi isiklikud kontaktid Ungari kolmanda sektori statistika ekspertide ja praktikutega sh saadi metoodilist abi Eesti pilootuuringu läbiviimiseks.

Ungaris on uuringute läbiviimisel rakendatud mittetulundusühenduste rahvusvahelist klassifikatsiooni (ICNPO), mis on aastatega muutunud järjest detailsemaks. Ehkki ühendusi registreeriv kohturegister kasutab teistsugust tegevusalade klassifitseerimise süsteemi (sarnane Eestis kasutatava EMTAKiga), on Statistikaamet oma andmebaasi formeerimisel kohe algusest peale rakendanud ICNPO koode ning välja töötanud üleminekutabelid tegevusalade koodidelt ICNPOle. Tähelepanuväärne on Statistikaameti töö mittetulundusühenduste registri loomisel ja haldamisel sh koostöö erinevate institutsioonidega.

Aastate jooksul on uuringutes kasutusel olnud küsimustik täiustunud ning kogutud andmed on rahvusvaheliselt võrreldavad. Mitmed Ungaris rakendatud meetodilised lähenemised on rakendatavad Eestis PRAXISE projekti raames läbiviidava pilootuuringu ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Ungari näide kinnitab, et mittetulundussektori statistika kogumine (sh ühenduste loendus) on võimalik, kui selleks on poliitikute ja kolmanda sektori ühine tahe ja riik tagab sellele rahalise toetuse.

Lisa 3. Pilootuuringu küsimustik (eesti keeles)

Lp. kodanikeühenduse esindaja,

Järgnev küsitlus on osa Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS projektist “Eesti mittetulundussektori kohta käiva statistika kogumise ja analüüsi korrastamine”. Tegemist on nn pilootuuringuga, mille eesmärgiks on ühelt poolt koguda teavet Eesti kodanikeühenduste liikmeskonna, tegevuse ning panuse kohta Eesti sotsiaal-majanduslikku arengusse ning teisalt testida käesoleva küsimustiku sobivust kodanikeühendustelt statistiliste andmete kogumiseks.

Teie kodanikeühendus on uurimuses osalema valitud sooviga haarata küsitlusse võimalikult palju eriilmelisi kodanikeühendusi. Seetõttu on just teie ühenduse osavõtt äärmiselt oluline.

Küsimustiku täitmine on lihtne. Vastuste ‘jah’ – ‘ei’ puhul kirjutage vastusvariantide järel asuvasse kasti ‘jah’ puhul kood 1, ‘ei’ puhul kood 2. Vastusvariantidega küsimuste puhul ringitage sobiv kood. Kui Te ei leia vastusvariantide hulgast sobivat või kahtlete mitme variandi vahel, siis palun kirjutage oma vastus võimalikult täpselt reale ‘muu’. Üksikasjalikud küsimustiku täitmise juhendid on lisatud iga küsimuse juures kursiivis. Küsimustele 35 ja 36 vastamist hõlbustavad juhendid leiate küsimustiku viimaselt leheküljelt.

Kui mõnele küsimusele on Teie arvates liiga raske vastata, vastake palun ikkagi teistele küsimustele ja tagastage küsimustik. Küsimustiku lõpus on ruumi Teie märkustele ja ettepanekutele; vajaduse korral kasutage eraldi paberit. Oleme kõikide arvamuste eest tänulikud.

Palun saatke täidetud ankeet Poliitikauuringute Keskus PRAXIS aadressil hiljemalt 15. jaanuariks 2003. Selleks on ankeediga kaasas margistatud ümbrik.

Teid koostöö eest ette tänades,

Daimar Liiv - Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, programmijuht

Ülle Lepp - Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, projektijuht

Mikko Lagerspetz - Eesti Humanitaarinstituut

Meril Ümarik - Eesti Humanitaarinstituut

Organisatsiooni nimi:

Organisatsiooni lühend:

1. Millal on Teie organisatsioon asutatud?

Kui Teie organisatsiooni tegevus on vahepeal katkestatud ja hiljem taastatud (nt. 1920-40 tegutsenud, nõukogude ajal kaotatud, 1990-ndatel taasasutatud), siis kirjutage nii asutamise kui taasasutamise aasta.

A. asutatud |_|_|_|_| aastal

B. taasasutatud |_|_|_|_| aastal

2. Milline on Teie organisatsiooni juriidiline staatus?

Mittetulundusühing 1
Sihtasutus 2
Seltsing 3

3. Kes on Teie organisatsiooni asutajad? Märkige kõik võimalikud vastusvariandid.

Üksikisikud	1	Riik:	Ministeerium	6
Äriühing	2		Maavalitsus	7
Mittetulundusühing	3		Põhiseaduslik institutsioon	8
Sihtasutus	4		Rahvusvaheline organisatsioon	9
Kohalik omavalitsus	5		Muu (täpsustage:.....)10	

4. Kas Teie organisatsioonil on Eestis allorganisatsioonid (osakondi) või liikmesorganisatsioonid?

- jah (1) - ei (2) |_|

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 5.

Kui 'jah', siis märkige mitu allorganisatsiooni või liikmesorganisatsiooni Teie organisatsiooni kuulub.

Organisatsiooni kuulub: |_|_|_|_| allorganisatsiooni (osakonda)
 |_|_|_|_| liikmesorganisatsiooni

Kui organisatsioonil on rohkem kui üks osakond või kui tegemist on katusorganisatsiooni või võrgustikuga, palun märkige (ringitage sobiv kood), kas täidate käesolevat küsimustikku:

Ainult oma organisatsiooni/ allorganisatsiooni / võrgustiku kohta 1
Kõigi allorganisatsioonide / liikmesorganisatsioonide kohta 2

5. Kas Teie organisatsioon kuulub mõnda katusorganisatsiooni või võrgustikku?

- jah (1) - ei (2) |_|

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 6.

Kui 'jah', siis märkige millisesse organisatsiooni Teie organisatsioon kuulub. Ringitage sobiv kood ning kirjutage selle järele organisatsiooni/võrgustiku nimetus.

Maakondlikul tasandil	1	organisatsiooni nimi:
	
Eestis	2	organisatsiooni nimi:
	
Rahvusvahelisel tasandil	3	organisatsiooni nimi:
	

6. Kas Teie organisatsioonis on liikmeid?

- jah (1) - ei (2)

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 8.

Kui 'jah', siis märkige palun kes on Teie organisatsiooni liikmeteks ning kui palju liikmeid Teil on?

Ringitage sobiv kood ning kirjutage koodile järgnevasse kastikesse seda tüüpi liikmete arv.

Liikmeteks on:

Üksikisikud 1, neid on kokku

Kui Te ei tea täpset liikmete arvu, siis valige üks alljärgnevatest koodidest, mis vastab Teie liikmete arvule ning kirjutage see sellel real olevasse kastikesse:

- kuni 10 liiget (1), - 11-30 liiget (2), - 31-50 (3), - 51-100 (4), - 101-200 (5),
- 201-300 liiget (6), - 301-400 (7), - 401-500 (8), - 501-750 (9), - 751-1000 (10),
- 1001-1500 (11), - 1501-2000 (12), - üle 2000 liikme (13).

Juriidilised isikud 2 neid on kokku

sealhulgas: äriühingud 3 neid on kokku

mittetulundusühingud 4 neid on kokku

sihtasutused 5 neid on kokku

seltsingud 6 neid on kokku

avalik-õiguslikud organisatsioonid 7 neid on kokku

kohalikud omavalitsused 8 neid on kokku

riik 9

(täpsustage, millise institutsiooni kaudu:)

muu 10
(täpsustage:.....)

7. Milline on Teie organisatsiooni liikmete arv võrreldes eelmise aastaga?

Suurem 1

Väiksem 2

Sama 3

8. Milline on Teie organisatsiooni tegevusulatus? Kas Te tegutsete...

Võib märkida mitu vastusvarianti.

Ühe küla piires 1

Ühe linnaosa piires 2

Ühe omavalitsuse (vald või linn) piires 3

Mitme omavalitsuse piires 4

Ühe maakonna piires 5

Mitme maakonna piires 6

Tallinnas 7

Üle-eestiliselt 8

Rahvusvaheliselt 9

Muu (täpsustage:.....)10

9. Kas Teie organisatsioonil on oma kindel sihtgrupp? - jah (1) - ei (2) |__|

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 10.

Kui 'jah', siis milline on Teie organisatsiooni sihtgrupp? Võib märkida mitu vastusvarianti.

lapsed	1
noored	2
õpilased	3
üliõpilased	4
eakad	5
naised	6
maaelanikud	7
puuetega inimesed	8
rahvusvähemused	9
muud vähemused (täpsustage:.....)	10
naabruskonnas (lähemas ümbruses) elavad inimesed	11
muu grupp (täpsustage:.....)	12

10. Milline on Teie organisatsiooni tegevuses kasutatav põhiline suhtluskeel?

Märkige ainult üks vastusvariant.

eesti keel	1
vene keel	2
inglise keel	3
muu (täpsustage:.....)	4

11. Millised on Teie organisatsiooni juhtorganid? Kas Teie organisatsioonil on juhatus ja/või nõukogu?

Ringitage sobiv kood ning kirjutage koodile järgnevasse kastikesse liikmete arv.

Jah, on juhatus (või juhatusel vastav organ)	1	sellesse kuulub __ __ liiget
Jah, on nõukogu (või nõukogule vastav organ)	2	sellesse kuulub __ __ liiget

Ei ole juhatus ega nõukogu

3 → jätkake vastamist küsimusest 16

12. Kas juhatuse (või juhatusel vastava organi) liikmed saavad töö eest juhatuses mingit tasu või mitte?

Keegi ei saa tasu	1
Osa saab tasu, osa mitte	2
Kõik saavad tasu	3

13. Milline on Teie juhatuse (või juhatusel vastava organi) koosseis?

Kõigist juhatuse liikmetest on:

kõrgharidusega	__ __	- alla 28 aastaseid	__ __
naisi	__ __	- 28 - 40 aastaseid	__ __
		- 41 - 60 aastaseid	__ __
		- üle 60 aastaseid	__ __

14. Kas nõukogu (või nõukogule vastava organi) liikmed saavad töö eest nõukogus mingit tasu või mitte?

Keegi ei saa tasu	1
Osa saab tasu, osa mitte	2
Kõik saavad tasu	3

15. Milline on Teie nõukogu (või nõukogule vastava organi) koosseis?

Kõigist nõukogu liikmetest on:

kõrgharidusega	__ __	- alla 28 aastaseid	__ __
naisi	__ __	- 28 - 40 aastaseid	__ __
		- 41 - 60 aastaseid	__ __
		- üle 60 aastaseid	__ __

16. Kas Teie organisatsioonil on nõuandev kogu? - jah (1) - ei (2) __|

Kui 'jah', siis täpsustage palun milline:

17. Kas Teie organisatsioonil oli sel aastal (seisuga 31.12.2002) palgalisi töötajaid?

- jah (1) - ei (2) __|

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 20.

Kui 'jah', siis mitu palgalist töötajat on Teie organisatsioonis kokku? __|__| inimest

Neist:

töötab töölepingu alusel täistööajaga: __|__| inimest

töötab töölepingu alusel osalise tööajaga: __|__| inimest

on rakendatud tööettevõtulepingu alusel: __|__| inimest

on rakendatud stipendiumilepingu alusel: __|__| inimest

18. Milline on Teie organisatsiooni palgaliste töötajate hariduslik, sooline ja vanuseline koosseis?

Kõigist palgalistest töötajatest on:

kõrgharidusega	__ __	- alla 28 aastaseid	__ __
naisi	__ __	- 28 - 40 aastaseid	__ __
		- 41 - 60 aastaseid	__ __
		- üle 60 aastaseid	__ __

19. Keskmiselt mitu tundi nädalas töötavad teie osalise tööajaga töötajad? __|__| tundi

20. Kas Teie organisatsioonil oli eelmisel (2001.a.) aastal palgalisi töötajaid? - jah (1) - ei (2) __|

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 21.

Kui 'jah', siis mitu palgalist töötajat oli Teie organisatsioonis eelmisel aastal kokku? __|__| inimest

Neist:

töötas töölepingu alusel täistööajaga: __|__| inimest

töötas töölepingu alusel osalise tööajaga: __|__| inimest

oli rakendatud tööettevõtulepingu alusel: __|__| inimest

oli rakendatud stipendiumilepingu alusel: __|__| inimest

21. Järgmised küsimused puudutavad vabatahtlike kaasamist organisatsiooni tegevusse ning organisatsiooni liikmete endi poolt tehtud vabatahtlikku tööd. Kas Teie organisatsioonis tehakse vabatahtlikku tööd organisatsiooni liikmete endi poolt?

- jah (1) - ei (2) __|

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 22.

Kui 'jah', siis kui suur on Teie liikmete vabatahtlik panus järgmistes valdkondades:

Organisatsiooni liikmed teevad vabatahtlikku tööd:

- organisatsiooni juhtimises (sh nõukogu või juhatuse liikmetena) liiget
- organisatsiooni siseses tegevuses (sh arendustegevus, projektide realiseerimine, ettevõtmiste korraldamine organisatsiooni liikmetele) liiget
- organisatsioonist väljapoole suunatud tegevuses (sh teenuste osutamine, teiste organisatsioonide või asutuste abistamine) liiget
- organisatsioonile rahaliste vahendite hankimisel (*fundraising*) liiget

22. Kas Teie organisatsioon kaasab oma tegevusse vabatahtlikke väljastpoolt oma organisatsiooni?

- jah (1) - ei (2)

Kui 'ei', siis jätkake vastamist küsimusest 27.

Kui 'jah', siis mil viisil ja kui palju vabatahtlikke kaasatakse?

Organisatsioon on 2002. aastal kaasanud:

- organisatsiooni juhtimises (sh nõukogu või juhatuse liikmetena) vabatahtlikku
- organisatsiooni siseses tegevuses (sh arendustegevus, projektide realiseerimine, ettevõtmiste korraldamine organisatsiooni liikmetele) vabatahtlikku
- organisatsioonist väljapoole suunatud tegevuses (sh teenuste osutamine, teiste organisatsioonide või asutuste abistamine) vabatahtlikku
- organisatsioonile rahaliste vahendite hankimisel (*fundraising*) vabatahtlikku

23. Milline on Teie organisatsiooni vabatahtlike hariduslik, sooline ja vanuseline koosseis?

Kõigist vabatahtlikest on:

- kõrgharidusega - alla 28 aastaseid
- naisi - 28 - 40 aastaseid
- 41 - 60 aastaseid
- üle 60 aastaseid

24. Milline on Teie organisatsiooni poolt kaasatud vabatahtlike sotsiaalne staatus?

Kõigist vabatahtlikest on:

- õpilasi - koduperenaisi
- üliõpilasi - töötuid
- töötavaid - pensionäre

25. Kui palju vabatahtlikke kaasati Teie organisatsioonis sel aastal keskmiselt kuus?

vabatahtlikku

26. Keskmiselt mitu tundi töötas üks vabatahtlik kuus?

tundi kuus

27. Milline on vabatahtlike arv võrreldes eelmise aastaga?

- Suurem 1
- Väiksem 2
- Sama 3

28. Milliste tegevustega Teie organisatsioon peamiselt tegeleb?

Palun märkige alljärgnevas nimekirjas kuni 5 teenust ja/või tegevust, mis kõige enam vastavad Teie organisatsioonile. Kui te ei leia vastusvariantide hulgast sobivat või kahtlete mitme variandi vahel, siis palun kirjutage oma vastus võimalikult üksikasjalikult reale 'muu' sobiva valdkonna alajaotuses.

KULTUUR JA MEELELAHUTUS

- 01 Meedia, kommunikatsioon, kirjastamine, raamatukogud
- 02 Visuaalsed kunstid (maal, graafika jms), arhitektuur, tarbekunst (keraamika, metallkunst jms)
- 03 Esituskunstid (sh teater, tants, ballett, ooper, muusikalised kollektiivid jms)
- 04 Ajaloo-, koduloo-, kultuuriloo edendamine, muinsuskaitse
- 05 Muuseumid
- 06 Loomaaiad
- 07 Muud kultuuri- ja kunstialased tegevused
- 08 Sport (profi- ja amatöörspord), spordikeskused
- 09 Vaba aja veetmine, meelelahutus, huviklubid, Rotary, Zonta, Lions Clubs
- 10 Muu (*täpsustage:*)

HARIDUS JA TEADUS

- 11 Alusharidus (sh koolieelsed lasteasutused)
- 12 Põhi- ja keskkooliharidus
- 13 Kõrgharidus
- 14 Kutseharidus
- 15 Huvialaharidus (sh huvialakoolid)
- 16 Täiskasvanuharidus (sh vabahariduslik ja tööalane koolitus)
- 17 Meditsiiniuuringud
- 18 Teadus ja tehnoloogia (sh reaalteadused, loodusteadused, inseneriteadused)
- 19 Sotsiaalteaduslikud uuringud, poliitikauuringud
- 20 Muu (*täpsustage:*)

TERVISHOID

- 21 Haiglaravi
- 20 Taastusravi- ja meditsiinilise rehabilitatsiooni teenused
- 21 Statsionaarsed sanatooriumiteenused
- 22 Psühhiaatriline statsionaarne ravi
- 23 Vaimse tervise ravi
- 24 Kriisiabi
- 25 Rahvatervis ja terviseedendus
- 26 Mittestatsionaarne ravi (sh vaksineerimised, tervisekeskused)
- 27 Kiirabi, parameditsiin
- 28 Alkohoolismi ja narkomaania ennetamine
- 29 HIV/AIDSi ennetamine
- 30 Muu (*täpsustage:*)

SOTSIAALTEENUSED

- 31 Laste heaolu ja teenused lastele, lastekaitse (lapsendamise, koolivägivald jms)
- 32 Noorte heaolu ja teenused noortele (noorteklubid, noortekeskused, skaudid, gaidid jms)
- 32 Teenused peredele (perenõustamine jms)
- 33 Teenused puuetega inimestele (invatransport, isiklik abistaja, toetatud elamine jms)
- 34 Teenused eakatele
- 35 Eneseabi- ja muud personaalsed sotsiaalteenused (toetusgrupid, nõustamine jms)
- 36 Katastroofide ja kriiside ennetamine, leevendamine ja jälgimine
- 37 Turvakodud, ajutised varjupaigad kodututele ja tänavalastele
- 38 Pagulasabi
- 39 Materiaalne toetus abivajajatele (supiköögid, kasutatud riided jms)
- 40 Muu (*täpsustage:*)

KESKKOND

- 41 Keskkonnahoid ning reostuse vältimine ja vähendamine
- 42 Loodushoid ja -varade kaitse
- 43 Maastikuhoid ja -hooldus
- 44 Loomade kaitse ja heaolu tagamine
- 45 Looduslike liikide ja elupaikade kaitse
- 46 Veterinaariteenused
- 47 Keskkonna- ja loodusharidus
- 48 Õkoturism, loodusturism, maheturism, taluturism

- 49 Mahepõllumajandus
50 Muu (täpsustage:)

MAJANDUSLIK JA SOTSIAALNE ARENG

- 51 Kohalikku arengut toetavad organisatsioonid (kogukonnafondid jms)
52 Majanduslik areng (ettevõtluse edendamine, maaelu toetamine, hoiu-laenu ühistud jms)
53 Sotsiaalne areng, sotsiaalprobleemide lahendamine
54 Elamuehitus ja -hooldus (sh korteriühistud)
55 Tööhõive toetamine ja koolitus (väljaõpe töökohal jms)
56 Kutsenõustamine, karjääri planeerimine jms
57 Kutserehabilitatsioon, kaitstud töökeskused puuetega inimestele
58 Muu (täpsustage:)

KODANIKUÕIGUSTE KAITSE, EESTKOSTE

- 59 Teatud elanikkonna gruppide huvide kaitse (sh kampaaniad, lobby)
60 Inimõiguste ja kodanikuvabaduste kaitse
61 Rahvusvähemuste kaitse
62 Kodanikualgatuse, kodanikujuulguse edendamine
63 Õigusabi
64 Kuritegevuse ennetamine, avaliku korra kaitse ja turvalisuse tagamine
65 Kinnipeetute ühiskonda taasintegreerimine
66 Ohvriabi
67 Tarbijakaitse
68 Võrdõiguslikkus
69 Muu (täpsustage:)

FILANTROOPIA JA VABATAHTLIKKUSE EDENDAMINE

- 70 Stipendiumifondid, toetusfondid (sh eraõiguslikud ja avalik-õiguslikud sihtasutused)
71 Vabatahtlike värbamine, koolitamine ja rakendamine (vabatahtlike keskused jms)
72 Rahaliste vahendite hankimine (loteriide, korjanduste korraldamine jms)
73 Muu (täpsustage:)

RAHVUSVAHELINE TEGEVUS

- 75 Vahetus- ja kultuuriprogrammid
76 Arenguabi
77 Rahvusvaheline katastroofiabi
78 Rahvusvaheline inimõiguste ja rahu kaitse
79 Muu (täpsustage:)

ETTEVÕTLUSLIIDUD JA KUTSEÜHENDUSED

- 80 Ettevõtlusliidud, ettevõtete ja ettevõtjate organisatsioonid
81 Kutseühendused, erialaliidud
82 Ametiühingud
84 Muu (täpsustage:)

RELIGIOON

- 85 Religioossed ühendused, kirikukoguduste liidud

MUU

- 86 Muu (täpsustage:)

29. Milline oli Teie organisatsiooni põhitegevusala 2002. aastal? Palun kirjutage, millist tegevusala eelnevast loetelust peate oma põhitegevusalaks ning kirjutage kastikesse sellele tegevusele vastav kood (koodi leiate küsimuse 28 loetelust). Põhitegevusala on tegevus, millele kulutatakse kõige rohkem (töö)tunde. Märkige ainult üks vastus.

Organisatsiooni põhitegevusala on:

kood |_|_|

30. Palun märkige, milline osa Teie organisatsiooni tegevuskuludest kulus alljärgnevatele (küsimuses 28 loetletud) teenuste ja tegevuste gruppidele.

Kultuur ja meelelahutus	_ _ _ %
Haridus ja teadus	_ _ _ %
Tervishoid	_ _ _ %
Sotsiaalteenused	_ _ _ %
Keskkond	_ _ _ %
Majanduslik ja sotsiaalne areng	_ _ _ %
Kodanikuõiguste kaitse, eestkoste	_ _ _ %
Filantroopia ja vabatahtlikkuse edendamine	_ _ _ %
Rahvusvaheline tegevus	_ _ _ %
Ettevõtlusliidud ja kutseühendused	_ _ _ %
Religioon	_ _ _ %
Muu (täpsustage:.....)	_ _ _ %
KOKKU	100 %

31. Kas Teie organisatsioon esitas 2002. aastal rahaliste vahendite saamiseks taotlusi projektikonkurssidele?

Jah, esitas ning kõik taotlused rahastati	1
Jah, esitas ning rohkem kui pooled taotlused rahastati	2
Jah, esitas ning vähem kui pooled taotlused rahastati	3
Jah, esitas, kuid ühtki taotlust ei rahastatud	4
Ei esitanud taotlusi	5

32. Kas Teie organisatsioon on taotlenud kandmist tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja?

Jah, on taotlenud ja kantud nimekirja	1 → jätkake vastamist küsimusest 33
Jah, on taotlenud, kuid nimekirja kandmisest on keeldutud	2 → jätkake vastamist küsimusest 34
Ei ole taotlenud nimekirja kandmist	3 → jätkake vastamist küsimusest 34

33. Kas ja milliseid maksusoodustusi kasutas Teie organisatsioon 2002. aastal?

Jah, on kasutanud käibemaksuvabastust impordil	1
Jah, on kasutanud soodustusi põhikirjalistel eesmärkidel füüsilistele isikutele tehtud kingituste ja annetuste maksustamisel	2
Jah, on kasutanud muid maksusoodustusi (täpsustage:.....)	3
Ei ole kasutanud ühtki maksusoodustust	4

34. Kas Teie organisatsioon kuulub äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja, kus riik maksab 40% või enama töövoime kaotusega põhikohaga töötaja eest sotsiaalmaksu eelarveaastaks riigielarvega kehtestatud kuumääralt?

Jah, organisatsioon kuulub sellesse nimekirja ning viimase aasta jooksul on riik tasunud meie töötaja(te) eest sotsiaalmaksu	1
Jah, organisatsioon kuulub sellesse nimekirja kuid viimase aasta jooksul ei ole riik tasunud meie töötaja(te) eest sotsiaalmaksu	2
Ei, organisatsioon ei kuulu sellesse nimekirja	3

35. Palun märkige tulbas A oma organisatsiooni 2002. aasta rahalise sissetuleku jaotus erinevate tuluallikate lõikes. Tulbas B märkige igasugune saadud mitterahaline toetus tuluallikate lõikes ning hinnake selle turuväärtust. Tulbas C märkige sissetulekute allikate arv eraldi iga tuluallika liigi kohta. Küsimusele vastamisel vaadake juhendit leheküljel 12. *Rahalise sissetuleku jaotus peaks kattuma majandusaasta aruandega!*

Tulu allikad	A. Rahaline tulu		B. Materiaalne tulu		C. Allikate arv
	Summa <i>kroonides</i>	% kogu- summast	Nimetus	Väärtus <i>kroonides</i>	
A. Keskvalitsuse eraldised (sh otsene programmi- või projektijärgne toetus)					
B. Tulud keskvalitsuselt lepinguliste tööde ja teenuste eest					
C. Kohaliku omavalitsuse eraldised (sh otsene programmi- või projektijärgne toetus)					
D. Tulud kohalikult omavalitsuselt lepinguliste tööde ja teenuste eest					
E. Keskvalitsuse kaudsed maksed klientidele osutatavate teenuste eest (sh sotsiaalkindlustus, muud kaudsed maksed)					
F. Kohaliku omavalitsuse kaudsed maksed klientidele osutatavate teenuste eest					
G. Valitsemissektori fondide ja sihtasutuste eraldised (sh Ettevõtluse Arendamise SA, Kultuurkapital)					
H. Lepingulised tulud erasektorilt (sh sponsor- ja reklaamilepingud)					
I. Annetused, kingitused ja projektitoetused Eestist					
sh üksikisikud					
ettevõtted					
fondid, sihtasutused					
tulud emaorganisatsioonilt					
J. Tulud rahvusvahelistelt organisatsioonidelt					
K. Annetused, kingitused ja projektitoetused välisriikidest					
sh üksikisikud					
Ettevõtted					
fondid, sihtasutused					
L. Välisriikide valitsuste ja valitsusasutuste eraldised					
M. Sisseastumis- ja liikmemaksud üksikisikutelt					
N. Sisseastumis- ja liikmemaksud organisatsioonidelt ja asutustelt					
O. Tulud majandustegevusest (sh tasu teenuste osutamise eest, tulud toodete müügist ja äritegevusest)					
P. Tulu varalt (sh kasum põhivara müügist, renditulu)					
Q. Käibemaksu tagastus					

R. Finantstulud (sh intressid, dividendid)					
S. TULUD KOKKU					
T. Laenud (sh võetud laenud ja antud laenude tagasimaksud)					

36. Palun märkige 2002. aasta kulude jaotus liikide lõikes. Küsimusele vastamisel vaadake juhendit leheküljel 12. Kulude jaotus peaks kattuma majandusaasta aruandega!

Kulu liik	Summa kroonides
Töötasu	
Sotsiaalmaks	
Töötuskindlustusmaks	
Maamaks	
Majanduskulud (sh kinnistute, hoonete jms majandamiskulud, sh elekter, küte, rent jms; sõidukite ülalpidamiskulud; lähetused jm majanduskulud)	
Koolituskulud	
Muud tegevuskulud (sh kulud organisatsiooni põhikirjalise tegevusega seotud projektide realiseerimisel)	
Toetused ja stipendiumid	
Annetused ja kingitused	
Finantskulud (sh makstud intressid ning muud finantskulud)	
Põhivara kulum	
KULUD KOKKU	
M. Laenud (kõik antud laenud ja võetud laenude tagasimaksud)	

37. Lõpetuseks palun märkige, kas Teie organisatsioon on registreeritud...

Harjumaal 1
 Ida-Virumaal 2
 Viljandimaal 3
 Tallinnas 4

Kui Teil on kommentaare mõne küsimuse või käesoleva küsitluse kohta üldiselt, palun märkige need siia:

Kui Teil on küsimusi, vastavad pilootuuringu läbiviijad neile meeleldi.

Kontaktandmed:

Ülle Lepp

E-mail: yllelepp@tpu.ee

Tel: 6 307 118, GSM 055 27543

Meril Ümarik

E-mail: meril@ehi.ee

Tel. 6 448 271 GSM 055 589702

SUUR TÄNU TEILE KOOSTÖÖ EEST!

Küsimuses 35 märgitakse tulud järgmiselt:

real A	Keskvalitsuse (ministeeriumid, ametid jt keskasutused) eraldised kokku sh otsesed programmi- või projektijärgsed toetused, samuti tegevustoetused;
real B	Tulud keskvalitsuselt (ministeeriumid, ametid jt keskasutused) lepinguliste tööde ja teenuste eest;
real C	Kohaliku omavalitsuse eraldised kokku sh otsesed programmi- või projektijärgsed toetused, samuti tegevustoetused;
real D	Tulud kohalikult omavalitsuselt lepinguliste tööde ja teenuste eest;
real G	Valitsemissektori fondidelt ja sihtasutustelt (Ettevõtluse Arendamise SA, Eesti Kultuurkapital jms) saadud toetused kokku;
real I	Kõik residendist eraisikutelt (füüsiline isik, kelle alaline elukoht on Eestis või kes viibib maksustamisperioodi jooksul Eestis rohkem kui 182 päeva) ja residendist juriidilistelt isikutelt saadud annetused, kingitused ja projektitoetused kokku;
real K	Kõik välisriikide eraisikutelt ja juriidilistelt isikutelt saadud annetused, kingitused ja projektitoetused kokku;
real O	Tulud majandustegevusest kokku (sh tasu teenuste osutamise eest, tulud toodete müügist ja äritegevusest)
real P	Tulu varalt kokku sh tulu olemasoleva põhivara müügist ning tulu olemasoleva vara kasutada andmise eest;
real R	Kõik tulud, mis on seotud aktsiate, osade või muude väärtpaberitega või intressidega (näiteks hoiu- või laenuintressid) ja tulud valuutakurssidest;
real S	tulud kokku, st ridade A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R summa;
real T	näidatakse kõik võetud laenud ja antud laenude tagasimaksed.

Küsimuses 36 märgitakse kulud järgmiselt:

real A	näidatakse kogu põhipalk, lisatasud, puhkusetasud jt palgaseaduses ettenähtud hüvitised;
real B	tööandja tasutud sotsiaalmaks;
real C	tööandja tasutud töötuskindlustusmaks;
real D	kohalike omavalitsuste eelarvetesse makstud maamaks;
real E	näidatakse kõik <u>majanduskulud</u> , mille alla kuuluvad: kulutused elektrile; küttele; veele ja kanalisatsioonile; prügiveole; rendile; kulutused sõidukite ülalpidamiseks sh mootorikütus, sõidukite rendikulud ja sõidukite hooldus- ja remonditeenused; paber; arvutid ja arvutiteenindus; mööbel; turva- ja valveteenused; jooksva remondi teenused; muud majandamiskulud;
real F	koolituskulud (personali koolitamiskulud);
real G	näidatakse muud tegevuskulud, mille alla kuuluvad: kulud organisatsiooni põhikirjalise tegevusega seotud projektide ja programmide realiseerimisel sh infovahetus (posti- ja sideteenused), ürituste korraldamine, lähetused (kulutused nii sise- kui välislähetusteks), koolituskulud, trükiste väljaandmisega seotud kulutused, külaliste vastuvõtukulud;
real H	kõik makstud toetused ja stipendiumid (sh elanikele, teistele asutustele, ettevõtetele ja organisatsioonidele);
real I	annetused ja kingitused teistele juriidilistele ja füüsilistele isikutele;
real J	näidatakse finantskulud kokku sh makstud intressid ning kõik muud finantskulud;
real K	näidatakse materiaalse ja immateriaalse põhivara kulum;
real L	kulud kokku, st ridade A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K summa
real M	näidatakse kõik antud laenud ja võetud laenude tagasimaksed.